

JOHDANTO

I luku

FILOSOFIAN TUTKIMUSKOHDE

Marxilaisuus muodostaa eheän sopusuhtaisen opin, johon sisältyy kolme perusosaa: filosofia, kansantaloustiede ja tieteellisen kommunismin teoria. Nämä marxilaisuuden kolme perusosaa ovat sisäisessä, erottamattomassa yhteydessä toisiinsa. Dialektinen ja historiallinen materialismi on marxilaisuuden, sen kansantaloustieteen, tieteellisen kommunismin, marxilaisten puolueiden strategian ja taktiikan yleisteeoreettinen filosofinen perusta. Marxismia-leninismiä ei voida ymmärtää syvällisesti, ellei ole omaksuttu marxilaista filosofiaa. Jopa Marxin opin vastustajienkin myöntämä marxilaisuuden sisäinen sopusointuisuus, eheys, rautainen logiikka ja johdonmukaisuus ovat seurausta siitä, että sen kaikissa perusosissa on sovellettu yhtenäistä metodia, yhtenäistä maailmankatsomusta. Vallankumouksellisen työväenluokan ja sen marxilaisten puolueiden maailmankatsomuksena on dialektinen ja historiallinen materialismi.

Mitä marxilainen filosofia sitten tutkii, mikä on sen kohde? Millaisessa suhteessa marxilainen filosofia on muihin tieteisiin ja yhteiskunnallisen tajunnan eri muotoihin? Näihin kysymyksiin on helpompi vastata tarkastelemalla niitä historiallisesti. Marxilainen filosofia on lainmukainen tulos koko sitä edeltäneestä ihmiskunnan edistyneimmän filosofisen ja tieteellisen ajattelun kehityksestä; se nojaa niiden saavutuksiin ja samalla se muodostaa laadullisesti uuden, korkeamman asteen filosofian kehityksessä. Tämän vuoksi on ennen kaikkea selvitettävä, mitä kysymyksiä ja miten marxilaisuutta edeltänyt filosofia ratkaisi.

Sen jälkeen meille käy selväksi, missä suhteessa marxilainen filosofia eroaa kaikista muista filosofisista virtauksista ja miksi dialektisen ja historiallisen materialismin synty merkitsi vallankumouksellista käännettä filosofian alalla.

1. Filosofian peruskysymys. Materialismi ja idealismi pääsuuntina filosofiassa

Filosofia-nimitys on peräisin kreikan kielen sanoista *fileo* — rakastan ja *sofia* — viisaus, mikä merkitsee viisaudenrakautta. Filosofia-sanan kirjaimellinen merkitys ei kuitenkaan vielä ilmaise määritellysti filosofian tutkimuskohdetta, sisältöä ja tehtäviä. Oikea filosofian määritelmä voidaan antaa vasta ottamalla huomioon sen erikoisuudet verrattuna muihin tieteisiin ja muihin yhteiskunnallisen tajunnan muotoihin, joiden kanssa keskinäisessä vuorovaikutuksessa ollen se on kehittynyt.

Filosofian pääerikoisuus on siinä, että aina syntymästään lähtien se on muodostanut enemmän tai vähemmän eheän *maailmankatsomuksen*, maailmaa, ts. luontoa, yhteiskuntaa, ihmistä koskevien yleisten katsomusten järjestelmän.

Jokaisella ihmisellä muodostuu jokin maailmankatsomus, mutta se voi olla harkintaan perustumaton, hänen elinolojensa vaikutuksesta vaistonvaraisesti muovautunut, ja usein se koostuu erilaisten ristiriitaisten katsomusten ja maailmaan kohdistuvien käsitysten sirpaleista. Filosofia taas ei muodosta pelkästään maailmaan kohdistuvien katsomusten ja käsitysten summaa, vaan niiden järjestelmän, se on tulosta määrätyn näkökannan tietoisesta toteuttamisesta suhteessa ympäröivään todellisuuteen, se on määrättyjen periaatteiden kokonaisuus. Nämä periaatteet ovat aina ilmentäneet yhden tai toisen yhteiskuntaluokan ideologiaa, elinehtoja ja etuja.

Kehityksensä eri asteilla filosofia on harrastanut erilaisten kysymysten tutkimista. Ensi aikoina se sisällytti piiriinsä suuren joukon sellaisia ongelmia, jotka sittemmin siirtyivät erikoistieteille. Mutta miten filosofian kohteen käsittäminen on muuttunutkin, sen pääkysymyksinä ovat aina olleet maailmankatsomukselliset peruskysymykset, se on vastannut kysymyksiin siitä, mitä meitä ympäröivä maailma on, onko se ollut olemassa

ikuisesti vai onko se tavalla tai toisella syntynyt, mikä sija ihmisellä on maailmassa, mitä meidän tajuntamme on, miten se suhtautuu meitä ympäröivään maailmaan jne.

Maailmankatsomuksen peruskysymys on kysymys ajattelun, tajunnan suhteesta olemiseen, hengen suhteesta luontoon. Kumpi on ensisijainen, alkuperäinen: luonto (oleminen, materia) vai henki (järki, tajunta, aate)? Toisin sanoen, kumpi on ollut olemassa ennen toista: materia ennen tajuntaa vaiko päinvastoin tajunta ennen materiaa? Määrääkö oleminen, materia ajattelun, tajunnan, vai päinvastoin?

Kaikki ilmiöt, joiden kanssa joudumme tekemisiin, kuuluvat joko aineellisiin, ts. tajuntamme ulkopuolella olemassaoleviin (sellaisia ovat ulkoisen maailman esineet ja prosessit) tai henkisiin, aatteellisiin, ts. sellaisiin, jotka ovat olemassa vain tajunnassamme (sellaisia ovat tunteemme, ajatuksemme, aatteemme jne.). Aineellinen ja henkinen ovat äärimmäisen laajoja käsitteitä, jotka sulkevat piiriinsä kaiken, mitä maailmassa on. Sen vuoksi, olipa maailmankatsomus mikä tahansa, sen lähtökohdaksi on välttämättä tuo tai tämä vastaus kysymykseen aineellisen ja henkisen välisestä suhteesta. Tämä kysymys on aina ollut ja pysyy pääkysymyksenä filosofista maailmankatsomusta kehitettäessä. Ja juuri tuo tai tämä vastaus tähän kysymykseen ennen kaikkea luonnehtiikin filosofisen maailmankatsomuksen.

Riippuen peruskysymyksen ratkaisusta filosofiset opit jakautuvat kahteen perussuuntaan: *materialismiin* ja *idealismiin*. Niitä filosofeja, jotka tunnustavat ensisijaiseksi materiaan, nimetään *materialisteiksi* (latinan kielen sanasta *materialis* — aineellinen); he ovat sitä mieltä, että meitä ympäröivää maailmaa ei kukaan ole luonut, että luonto on ollut olemassa ikuisesti. Materialistit selittävät maailmaa lähtien siitä itsestään vetoamatta mihinkään yliluonnollisiin, muka maailman ulkopuolella oleviin voimiin. Juuri niin suhtautuivat maailmaan muinaiskreikkalaiset filosofit Demokritos ja Epikuros, 18. vuosisadan ranskalaiset materialistit La Mettrie, Holbach, Diderot, K. Marxin ja F. Engelsin edeltäjä, saksalainen materialisti Ludwig Feuerbach ym. Vastoin materialisteja *idealistit* ovat pitäneet ja pitävät ajattelua eli „henkeä” kaiken alkuperusteena. He väittivät, että henki, tajunta ovat olleet olemassa ennen luontoa ja

siitä riippumatta. Tällainen katsomus maailmaan oli muinais-kreikkalaisella filosofilla Platonilla, 18. vuosisadan englantilaisella filosofilla Berkeleyllä, 19. vuosisadan ensimmäisen neljänneksen saksalaisella filosofilla Hegelillä ym.

Jokainen vähänkin johdonmukainen maailmankatsomus lähtee välttämättä yhden alkuperusteen, joko materian tai hengen, tunnustamisesta ensisijaiseksi. Tällaista maailmankatsomusta sanotaan *monistiseksi* (kreikan sanasta *monos* — yksi). Historia tuntee tosin filosofeja, jotka ovat tunnustaneet nämä molemmat alkuperusteet ensisijaisiksi ja toisistaan riippumattomiksi. Näitä filosofeja sanotaan *dualisteiksi* (latinan sanasta *duo* — kaksi). Kun dualismi tunnustaa materian ja hengen itsenäisiksi substansseiksi, se ei kykene saamaan selville niiden välistä yhteyttä. Sen vuoksi dualisti maailmaa selittäessään sotkeutuu väistämättömästi hänen järjestelmälleen ratkaisemattomiin ristiriitoihin ja asettuu joko materialismin tai idealismin kannalle. Dualismi ei ole mikään filosofian peruskysymyksen periaatteellisesti uusi ratkaisu materialismiin ja idealismiin verrattuna, vaan ilmaus filosofisesta epäjohdonmukaisuudesta.

Kysymys ajattelun suhteesta olemiseen on jokaisen filosofin maailmankatsomuksen peruskysymys siksi, että sen ratkaisemisesta riippuu vastaus muihin kysymyksiin, joita filosofia käsittelee. Niinpä riippuen sen kysymyksen ratkaisusta, kumpi on ensisijainen, henki vai luonto, filosofit ovat vastanneet eri tavoin kysymyksiin, onko maailma ollut olemassa ikuisesti vai onko sillä alkunsa ajassa, onko se ääretön vai rajoitettu avaruudessa jne.

Materian tai tajunnan ensisijaiseksi tunnustamiseen liittyy myös maailman ilmiöiden *lainmukaisuuden* olemassaoloa ja tämän lainmukaisuuden luonnetta koskevan kysymyksen ratkaisu. Materialistit ovat sitä mieltä, että maailma on olemassa riippumatta ihmisen tajunnasta. Näin ollen ihmisen ajattelu ei myöskään määrää maailman eri ilmiöiden välisiä yhteyksiä, vaan ne ovat olemassa objektiivisesti, ts. tajunnasta riippumatta. Sen vuoksi materialistit tunnustavat objektiiviset lait, joiden alaisia ovat kaikki meitä ympäröivän maailman ilmiöt ja prosessit.

Idealistit ratkaisevat tämän kysymyksen toisin. Eräät heistä (niin sanotut *subjektiiviset idealistit*) pitävät inhimillistä tajuntaa ensisijaisena. He väittävät, että ihminen on välittömästi tekemisissä vain oman tajuntansa ilmiöiden — aistimusten, mielikuvien, käsitteiden jne.— kanssa eikä hänellä ole oikeutta

olettaa, että jotain tajunnan ulkopuolella olevaa olisi olemassa. Kieltäessään objektiivisen maailman olemassaolon ja pitäessään esineitä aistimusten ja aatteiden yhdistelminä subjektiivinen idealismi kieltää ilmiöiden objektiivisen lainmukaisuudenkin. Subjektiivisten idealistien kannalta tieteen selville saamat luonnon ja yhteiskunnan lait sekä ilmiöiden ja prosessien syyt ilmaisevat ainoastaan ilmiöiden tavanomaisesti havaitsemamme peräkkäisyyden, mutta tuolla peräkkäisyydellä ei muka ole mitään välttämättömyyden voimaa.

Toinen idealismin suunta, *objektiivinen idealismi*, pitää ensisijaisena henkeä, aatetta, jotka ovat muka olemassa ihmisen ulkopuolella ja ihmisestä riippumatta. Objektiiviset idealistit tunnustavat luonnossa vallitsevan tietyn järjestyksen, ilmiöiden lainmukaisuuden, mutta tämän lainmukaisuuden alkulähdettä he eivät etsi luonnosta itsestään eikä syiden ja seurausten luonnollisesta yhteydestä, vaan „yleismaailmallisesta järjestä”, „absoluuttisesta ideasta” ja „maailmantahdosta”. Ei ole vaikea nähdä, että absoluuttinen idea, maailmanjärki ja -tahto ovat vain toisia jumalasta käytettyjä nimityksiä, joka on muka luonut maailman ja asettanut sille määrätyt tarkoitukset.

Otammepa minkä filosofian kysymyksen tahansa, kysymyksen maailman ikuisuudesta ja sen ykseydestä, ilmiöiden lainmukaisuudesta jne., suhtautuminen näihin kysymyksiin riippuu tavalla tai toisella filosofian peruskysymyksen ratkaisusta. Tässä kulkee vedenjakaja filosofian kahden pääsuunnan, materialismin ja idealismin välillä.

Ensi silmäyksellä voi näyttää, että filosofian peruskysymys yleisyytensä vuoksi on kaukana elämästä ja ihmisen käytännöllisestä toiminnasta. Mutta tällainen käsitys on virheellinen. Tämän kysymyksen ratkaisusta seuraa tiettyjä yhteiskunnallisia johtopäätöksiä: tuo tai tämä ihmisen suhtautuminen todellisuuteen, yhteiskunnallisen elämän, historiallisten tehtävien, siveellisten periaatteiden jne. käsittäminen.

Jos esimerkiksi yhdessä idealistien kanssa tunnustetaan tajunta, henki, ensisijaiseksi, niin niiden yhteiskunnallisten vit-
sausten alkulähdettä, joista työtätekevät kärsivät ankarasti luokkayhteiskunnissa ja erityisesti kapitalismin vallitessa (työtätekevien joukkojen orjuutus ja kurjuus, tuhoisat sodat jne.), ei tule etsiä ihmisten aineellisen elämän ehdoista, yhteiskunnan

taloudellisesta järjestelmästä eikä sen luokkarakenteesta, vaan henkisen elämän ehdoista, ihmisten erehdyksistä ja heidän siveellisistä heikkouksistaan. Tällainen katsomus ei anna mahdollisuutta määritellä yhteiskunnallisen elämän muuttamisen todellisia teitä. Se ei voi näyttää työtätekeville tietä nykyajan perusongelmien ratkaisemiseen: rauhan turvaamiseen, maailmansotien ehkäisemiseen ja yhteiskunnan elämästä poistamiseen, siirtomaajärjestelmän sekä kansallisuus- ja luokkasorron lopulliseen hävittämiseen.

Tavalla tai toisella, suoraan tai välillisesti, idealistinen maailmankatsomus tukee uskontoa ja liittyy mystiikkaan. Uskonto taas esittää luokkayhteiskunnassa täysin määrättyä yhteiskunnallista osaa: se toimii joukkojen orjuuttamisen henkisenä välikappaleena ja on Karl Marxin vertauskuvallisen ilmaisen mukaisesti oopiumia kansalle. Saarnatessaan uskoa jumalaan ja haudantakaiseen elämään uskonto juurruttaa työtätekeviin käsitystä maallisen elämän katoavuudesta ja luokkasorrosta vapautumisen puolesta käydyn taistelun hyödyttömyydestä, juurruttaa heihin passiivisuuden ja nöyryyden henkeä, yhteiskunnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen alistumista maan päällä, luvaten palkintoa taivaassa.

Idealismi ja uskonto ovat toistensa kaltaiset pääasiassa, maailmankatsomuksen peruskysymyksen ratkaisemisessa. Jokaisen uskonnon perustana on usko ylikuonnollisiin voimiin, jotka muka hallitsevat maailmaa. Samaa opettaa myös idealismi, jonka mukaan epäaineellinen, henkinen voima on kaikkien olioiden perustana ja luo maailman. Tosin idealistifilosofit toisin kuin uskonto eivät aina nimitä jumalaksi sitä henkistä aluperustetta, joka heidän käsityksensä mukaan luo maailman, mutta asia ei siitä lainkaan muutu. Jopa niissäkin tapauksissa, jolloin he hylkäävät alkeellisen, naiivin uskon jumalaan kaikkivoipana persoonallisena olentona, heidän oppinsa johtavat lopujen lopuksi väistämättömästi uskonnon tukemiseen.

Tämä ei tietenkään merkitse, että idealistinen filosofia voitaisiin yksinkertaisesti samastaa uskonnon kanssa. Uskonto ei ole todellisuuden tiedostamismuoto. Se korvaa tiedon sokealla uskolla, johtaa pois tiedostamisesta fantastiseen kuvitteluun ja antaa nurinkurisen selityksen todellisuudesta. Idealistinen filosofia on samoin väärä oppi, mutta eräät idealistiset järjestelmät

ovat sisältäneet maailmaa koskevan tiedon järjellisiä jyväsiä. Huomattavimmat idealistifilosofit ovat vieneet eteenpäin todellisuuden eräiden puolien tiedostusta, vaikkakin he kokonaisuutena katsoen ovat käsittäneet maailman idealistisesti, yksipuolisesti, nurinkurisesti. Esimerkiksi Hegel kehitteli filosofiassaan dialektisen kehityksen ajatuksen, mutta idealistina hän esitti tämän kehityksen vääristetysti, keksityn „absoluuttisen idean” itsekehityksen ilmauksena.

Idealistisella filosofialla on yhteiskunnalliset ja tieto-opilliset juurensa. Kun edistykelliset luokat ovat tavallisesti puolustaneet filosofista materialismia, niin taantumukselliset luokat ovat tavallisesti puolustaneet erilaisia idealismin muotoja.

Idealismin gnoseologiset, tieto-opilliset juuret ovat yksipuolisessa suhtautumisessa tiedostamiseen, mutkikkaan, monitahoisien tiedostamisprosessin jonkin puolen, osasen liioittelussa ja jopa sen absoluutiksi kohottamisessa. Esimerkiksi todellisuutta tiedostaessaan ihmiset suorittavat yleistyksiä, muodostavat yleiskäsitteitä, sanokaamme käsitteen „talo”. „Talon” käsite muotoutuu abstrahoinnin, ajatuksellisen erittelyn kautta, ottamalla erikseen tietyt yleiset tunnusmerkit reaalisesti olemassa olevista taloista. Abstrahointiprosessiin sisältyy mahdollisuus, että ajatus irtautuu todellisuudesta. Tarvitsee vain unohtaa yleiskäsitteen alkuperä ja ottaa se jonakin itsenäisenä, reaalisista olioista riippumattomana, kun luisutaan idealismin kannalle.

Idealistinen filosofia on Leninin ilmaisun mukaan marto kukka, mutta kukka joka kasvaa elävän, hedelmää kantavan, mahtavan, kaikkivoivan inhimillisen tiedostuksen elävässä puussa. Lenin vertasi tiedostusprosessia liikuntaan, joka ei ole suoraviivaista, vaan monimutkaista käyrää, spiraalia myöten tapahtuvaa. Yksipuolisesti, subjektiivisesti asiaan suhtauduttaessa voidaan mikä spiraalin osa tahansa katsoa suoraksi, ja sellainen suhtautuminen johtaa ihmisen syrjään tiedostuksen valtatieltä, totuuden vääristelyyn. Mutta totuudesta poikkeaminen vastaa usein taantumuksellisten yhteiskuntaluokkien etuja, ne tarrautuvat siihen, ja yksityiset idealistiset virheet muutetaan idealistiseksi filosofiseksi järjestelmiksi. Lenin totesi, että suoraviivaisuus ja yksipuolisuus, ajatuksen luutuneisuus, subjektiivisuus ja subjektiivinen sokeus muodostavat idealismin tieto-opilliset juuret.

Luokkayhteiskunnassa tapahtunut henkisen työn eristyminen ruumiillisesta työstä ja sittemmin niiden välille muodostunut vastakohtaisuus luovat harhakuvan, ikään kuin ajatukset ja aatteet olisivat riippumattomia käytännöstä ja jopa määräisivät käytännön. Tämä idealistinen käsitys maailmasta vääristelee todellisuutta, se antaa väärän selityksen maailmasta ja riistäjäluokat käyttävät sitä herruutensa puolusteluun ja vakiuttamiseen. Näin siis idealistinen maailmankatsomus on muodostunut ja levinnyt tiettyjen luokkasuhteiden ja luokkaetujen vaikutuksesta.

Ei ole sattuma, että nykyinen porvarillinen filosofia on idealismin kannalla, kun taas kaksi vuosisataa aikaisemmin esimerkiksi Ranskassa ne filosofit, jotka olivat porvariston ideologian ilmaisijoita, puolustivat materialismia. Tällainen filosofisten katsomusten muutos saa selityksensä sen luokan aseman muutoksesta, jonka ideologiaa nuo katsomukset ilmentävät: porvaristo on muuttunut edistyksellisestä, vallankumouksellisesta, nousevasta luokasta taantumukselliseksi, kuolevaksi luokaksi.

Vastakohtana idealismille materialistinen maailmankatsomus on melkein poikkeuksetta ilmentänyt yhteiskunnan etumaisten edistyksellisten voimien etuja, voimien, jotka ovat olleet kiinnostuneita yhteiskunnallisen tuotannon kehityksestä ja niin muodoin myös tieteen kehityksestä.

Luontoa tutkivien tieteiden synnyttyä materialismi on filosofisena maailmankatsomuksena kehittynyt läheisessä yhteydessä luonnontieteeseen. Jokainen tieteellinen selitys on sinänsä materialistinen, sillä tiede antaa ilmiöistä luonnollisen tulkinnan, joka pystyy aseistamaan ihmisen muuttamaan maailmaa. Tiede lähtee siitä, että sen tutkimuskohteet ja koko ympäröivä maailma, siinä esiintyvät lainmukaiset yhteydet ja suhteet ovat olemassa objektiivisesti tajunnastamme riippumatta. Tiede torjuu perinpohjaisesti yliluonnollisten voimien olemassaolon. Koko luonnontieteen kehitys todistaa, ettei luontoa ole luotu ja että materia ja sen liikunta ovat ikuisia. Materia ja sen liikunta muuttuvat jatkuvasti muodosta toiseen, mutta ne eivät milloinkaan synny eivätkä häviä.

Tieteen ja uskonnon välisessä monivuosisataisessa taistelussa idealismi on tavallisesti ollut uskonnon puolella ja materialismi tieteen puolella. Materialismi on olemukseltaan uskon-

nonvastainen. Siksi materialismin puolustajina ovat historian kuluessa tavallisesti esiintyneet ne yhteiskunnalliset voimat, jotka ovat taistelleet uskontoa ja taikauskoa vastaan valistuksen leviämisen puolesta. V. I. Lenin totesi, että koko uusimman historian aikana „materialismi osoittautui ainoaksi johdonmukaiseksi filosofiaksi, sellaiseksi, joka on uskollinen kaikille luonnontieteiden opeille, vihamielinen taikauskoa, tekopyhyyttä yms. kohtaan”¹.

Paitsi sitä, kumpi on ensisijainen, ajattelu vai oleminen, filosofian peruskysymykseen sisältyy toinenkin puoli: mikä on aatteidemme, ajatustemme ja maailmaa koskevan tietomme suhde tähän maailmaan? Kykeneekö ajattelumme tiedostamaan todellista maailmaa?

Melkein filosofian olemassaolon alkuajoista lähtien eräs sen tärkeimpiä tehtäviä on ollut todellisuuteen kohdistuvan tiedostusprosessin, -metodin ja -keinojen tutkiminen. Se on koettanut selvittää, mikä on tiedostuksemme lähteenä, voidaanko aistimuk-siamme, mielikuviamme ja käsitteitämme pitää maailman heijas-tumina ja pystyvätkö ne kuvastamaan maailmaa oikein.

Näitä kysymyksiä ratkaistaessa tulee myös esiin materialis-min ja idealismin välinen vastakohtaisuus.

Materialismi väittää, että maailma on olemassa objektiivisesti, tajunnasta riippumatta, ja että ihmiset ovat osa luontoa ja heijastavat sitä tajunnassaan. Tästä luonnollisesti seuraa maailman ja sen lainmukaisuuksien tiedostuksen myöntäminen mahdolliseksi.

Monet idealistit eivät myöskään ole kieltäneet mahdollisuutta tiedostaa maailmaa, mutta he kaikki ovat hylänneet sen käsityk-sen, että tiedostus on objektiivisen todellisuuden heijastusta. Eräät idealistit (esimerkiksi muinaiskreikkalainen filosofi Pla-ton) ovat väittäneet, että tiedostuksen lähde on „tuonpuoleisessa maailmassa, ideamaailmassa” ja että sen vuoksi ihmisen, joka haluaa tietää totuuden, on irtaannuttava ympärillä olevasta maailmasta, suljettava silmänsä ja korvansa ja muisteltava, mitä hänen „kuolematon sielunsa” muka on aikaisemmin havainnut ideoiden maailmassa. Toiset idealistit (esimerkiksi Hegel) ovat pitäneet tiedostusta absoluuttisen idean itsensä

¹ V. I. Lenin, Teokset, 19. osa, s. 4.

tiedostamisena, idean, joka luo maailman ja tulee ihmisen persoonassa tietoiseksi omasta itsestään. Vaikka on monenlaisia idealistisia koulukuntia, joilla tiedostusta koskevat katsomukset eroavat toisistaan, niin ne kaikki kieltäytyvät näkemästä ihmisen aistimuksissa, käsitteissä ja aatteissa olioiden heijastumista ja pitämästä objektiivista maailmaa tiedostuksen lähteenä.

Niiden filosofien ohella, jotka ovat myöntäneet maailman tiedostamisen mahdolliseksi, on ollut ja on filosofeja, jotka suhtautuvat epäillen sellaiseen mahdollisuuteen (*skeptisismi*) tai jopa koettavat perustella maailman tiedostamisen mahdottomaksi. Se filosofinen suunta, joka kieltää mahdollisuuden saada luotettavaa tietoa, on saanut nimen *agnostisismi* (kreikan kielen sanoista *a* — ei ja *gnosis* — tieto).

Agnostisismi on usein pyrkimystä väistää filosofian peruskysymyksen ratkaisu ja julistaa materian tai tajunnan ensisijaisuutta ja jopa objektiivisen maailman olemassaoloakin koskeva kysymys ratkaisemattomaksi. Vedotessaan jonkinlaiseen materialismiin ja idealismiin väliseen „keskitiehen” agnostisismi itse asiassa yhtyy useimmissa tapauksissa idealismiin.¹

On hyvin kuvaavaa, että nykyinen porvarillinen filosofia lähes kauttaaltaan on agnostisismiin kannalla: se kieltää ihmisjärjen kyvyn tiedostaa maailmaa ja ilmiöiden olemusta ja vakuuttaa loogisen ajattelun voimattomuutta. Tämä on eräs ilmaus kapitalismin ja porvariston rappiosta, jotka ovat jo kauan sitten kadottaneet ylpeän uskon yhteiskunnalliseen edistykseen ja ihmisjärjen luovaan voimaan.

Maailman tiedostettavuuden kieltäminen alentaa tieteen arvoa. Väittämällä maailman tiedostamisen mahdottomaksi agnostisismi avaa tietä uskonnolle, tieteen ja uskonnon väliselle sovinnolle. Jos luotettavaa tietoa maailmasta pidetään mahdottomana, silloin joudutaan myöntämään, että ihmisen ei ole perustettava käytännöllistä toimintaansa tieteen tosiasioihin, vaan uskonkappaleisiin. Nykyisissä porvarillisissa maissa agnostisismi yrittää horjuttaa työväenluokan varmuutta siitä, että sille on mahdollista päästä selville kapitalistisesta orjuu-

¹ Agnostisismi on joskus aikaisemmin ilmennyt myös häpeilevänä materialismin muotona. Niinpä eräät 19. vuosisadan luonnontutkijat Englannissa (T. Huxley ym.), jotka porvarillisten ennakkoluulojensa vuoksi eivät rohjenneet tunnustaa itseään avoimesti materialisteiksi, verhoutuivat agnostisismiin.

desta vapautumisensa edellytyksistä ja siis myös mahdollista murtaa käytännössä tämän orjuuden kahleet.

Tällaisen opin yhteiskunnallisen merkityksen paljasti selkeästi M. Gorki seuraavassa päiväkirjamerkinnässään:

„Maailmassa elää kaksi ajatusta: toinen katsoo rohkeasti elämän arvoitusten pimentoon ja pyrkii selittämään ne, toinen pitää salaisuuksia selvittämättöminä ja antaa peloissaan niille jumalallisen merkityksen.

Toiselle ei ole olemassa sellaista, mitä ei voitaisi tiedostaa, on vain sellaista, mitä ei ole tiedostettu; toinen uskoo, että maailma on ikuisesti tiedostamaton.

Ensin mainittu kulkee läpi olemassaolon ilmiöiden kaoksen käyden käsiksi pelottomasti kaikkeen, minkä se kohtaa vaikealla tiellään, ja elävöittää kaiken tarmollaan panee jopa mykät kivetkin kaunopuheisesti kertomaan elämän alkamisesta; toinen säntäilee pelokkaana puolelta toiselle ja yrittää tuloksettomasti löytää oikeutuksen omalle olemassaololleen.

— Olenko olemassa? — se kysyy itseltään, kun taas toinen sanoo:

— Toimin!

Ensimmäinen antautuu useinkin omia voimiaan koskevien epäilysten valtaan, mutta epäilyksen viileys vain tervehdyttää sen ja se näkee jälleen entistäkin voimakkaampana olemassaolonsa ja toimintansa tarkoituksen; toinen elää ainaisessa oman itsensä pelossa, siitä tuntuu, että sen itsensä lisäksi olemassa jotain korkeampaa, alku, joka on sille sukua, mutta joka on vihamielinen ja säilyttää armottomasti olemassaolonsa salaisuuden.

Ensimmäisen päämääränä on loputon liikunta yhdestä totuudesta seuraavaan ja läpi kaiken viimeiseen, olipa se millainen tahansa; toisen päämääränä on löytää ikuisen liikunnan ja ikuisen heilahtelun maailmasta kuollut piste, kiinnittää siihen kiistaton uskonkappale ja teljetä tutkimuksen ja arvostelun henki varoitusten rautaisiin kahleisiin.

Toinen filosofoi pitäen viisaudesta ja uskoo miehuullisesti omiin voimiinsa; toinen mietiskelee pelosta pelon voittamisen toivossa.

Ne ovat molemmat vapaita, toinen on vapaa niin kuin kaikki energia, toinen kuin koditon koira, joka vikisee joka oven edessä, jonka takana tuntuu lämpö, rauha ja helppohintainen mukavuus.

Useimmiten tämä toinen ajatus matelelee tempelien portailta rukoillen oman pelkonsa luomalta voimalta huomion almuja itselleen.

Mädäntyessään se myrkyttää maailman ... mystiikan myrkyillä, kun taas ensin mainittu ajatus kaunistaa kulkemallaan tiellä maailmaa taiteen ja tieteen lahjoilla.”¹

Filosofian historia muinaisuudesta meidän päiviimme saakka on materialismin ja idealismin välisen taistelun historiaa. Niiden välinen taistelu on ollut ja on nykyäänkin erittäin kiivasta, mikä sinänsä todistaa, miten läheisesti filosofia koskettaa ihmisten

¹ M. Горький, Собрание сочинений, т. 14, 1951, стр. 207—208.

elinetuja. Materialistisen maailmankatsomuksen puolustamiselle ja leppymättömälle taistelulle taantumuksellista idealistista filosofiaa vastaan omistamassa kirjassaan „Materialismi ja empiriokritisismi” V. I. Lenin luonnehti materialismin ja idealismin filosofian kahdeksi puolueeksi. Uusin filosofia on yhtä puoluehenkistä kuin kaksi tuhatta vuotta sitten, korosti Lenin. Taistelua käyviä puolueita ovat itse asiassa materialismi ja idealismi; niiden taistelu ilmentää viime kädessä vihollisuussuhteessa olevien yhteiskuntaluokkien tendenssejä ja ideologiaa.

Materialismin ja idealismin välistä taistelua ei aina käydä avoimesti eivätkä filosofit aina suoraan julista kuuluvansa jompaankumpaan leiriin. Filosofian historiassa on esiintynyt ja esiintyy meidän aikakaudellammekin monia yrityksiä, joiden tarkoituksena on kiertää pelkurimaisesti materialismin ja idealismin välinen vastakohtaisuus ja luoda jokin kolmas filosofinen suuntaus, joka ei olisi materialistinen eikä idealistinen. Mutta nuo yritykset ovat tuloksettomia. Ne johtavat eklektisismiin¹ eli verhoittuun, uusilla termeillä ilmaistuun idealismiin. Se on erityisen luonteenomaista nykyiselle porvarilliselle filosofialle. Siinä on suuntia, jotka enemmän tai vähemmän avoimesti puolustavat idealismia ja uskontoa (sellainen on esimerkiksi neotomistien, katolisuuden ideologin Tuomas Akvinolaisen opin uusien puolustajien filosofia). Mutta vielä enemmän on sellaisia filosofeja, jotka julistavat, että he eivät ole osallisia materialismiin eikä idealismiin.

Positiivistit esimerkiksi kieltävät yleensä sanoissa filosofian julistaen, että he muka tunnustavat vain myönteisen, positiivisen tiedon. Monet porvarilliset filosofit väittävät, että henki ja materia ovat vain sisällöttömiä sanoja ja että filosofian ei sen vuoksi pidä yleensä käsitellä niiden keskinäissuhdetta koskevaa kysymystä. Heidän mielestään kysymys olemisen ja tajunnan suhteesta ei ole mikään filosofian peruskysymys, eikä yleensä-kään ansaitse filosofian huomiota, se on tarkoitukseton.

Minkä nämä filosofit niin ollen käsittävät filosofian tutkimuskohteeksi? Eräs niin sanotun loogisen positiivismin eli neopositivismin perustajista, tunnettu englantilainen filosofi *B. Russell*

¹ Eklektisismiksi (kreikan kielen sanasta *eklego* — valitsen) nimitetään mekaanista, periaatteetonta eriluontoisten katsomusten, ajatussuuntien ja virtausten yhdistämistä.

selittää, että filosofia ei voi antaa mitään uutta tietoa maailmasta, sen tehtävänä on vain antaa looginen analyysi tieteellisestä tiedostuksesta; siksi logiikka, jota pidetään muodollisena tieteenä, on filosofian pääasiällisin sisältö. Tämä kanta on yritys väistää maailmankatsomuksen peruskysymys.

Toinen nykyisen positivismin edustaja, *R. Carnap* on sitä mieltä, että looginen analyysi on pohjimmiltaan kielen analyysia, että „logiikka on syntaksi” ja filosofian tehtäväksi tulee sanojen, lauseiden jne. looginen analysointi. Filosofin on kerta kaikkiaan ymmärrettävä, että hänellä ei ole keinoja vastauksen antamiseen kysymyksiin, jotka koskevat maailmaa. „...Filosofian ongelmat”, selittää Carnap, „eivät liity olemisen lopullisen luonteen selvittelyyn, vaan tieteen kielen semanttiseen (merkityso pilliseen) rakenteeseen, mukaanluettuna jokapäiväisen kielen teoreettinen osa.”¹ Neopositivistit siis pitävät filosofian ainoana tarkoituksena käsitteiden, yleisten oppisanojen loogista analyysia; erotukseksi tieteestä filosofia ei julista totuutta, vaan ainoastaan opettaa, miten se voidaan ilmaista.

Tällainen näkökanta merkitsee, että filosofialta yritetään riistää sen todellinen tutkimuskohde. Filosofiahän on aina muodossa tai toisessa pitänyt perusongelminaan kysymyksiä, jotka koskevat maailman olemusta ja ajattelun ja objektiivisen todellisuuden välistä suhdetta. Kuitenkin, vaikka erilaiset positivistit koettavatkin väistää näiden maailmankatsomuksen peruskysymysten ratkaisemista ja välttelevät pelkurimaisesti materialismin ja idealismin välistä taistelua, he eivät itse asiassa voi pysytellä niistä syrjässä. He kieltävät objektiivisen maailman tiedostamisen mahdollisuuden, hylkäävät itse objektiivisen olemisen käsitteen ja asettuvat täten subjektiiivisen idealismin kannalle.

Positivisteihin yhtyy tässä suhteessa eräs toinen nykyisen porvarillisen filosofian suunta, *eksistentia lismi*². Objektiivista olemista eivät eksistentia listit tunnusta enempää filosofian perustaksi kuin kohteeksikaan. Kysymys ajattelun suhteesta olemiseen on ranskalaisen eksistentia listifilosofin *A. Camus*'n lausunnon mukaan yhtä „syvästi yhdentekevä” ja „tyhjä” kysymys kuin on hänen mielestään mikä muu tieteellinen kysymys tahansa, esimerkiksi kysymys siitä, kiertääkö Maa Aurinkoa vai päinvastoin. Ainoa, millä on merkitystä,

¹ *R. Carnap*, Introduction to Semantics, USA, 1946, p. 250.

² Positivismista ja eksistentia listista yksityiskohtaisemmin XVIII luvussa.

on „olemassaolo”, jolla ymmärretään henkilökohtaista, yksilöllistä oman „minän” olemassaoloa, „sitä, mikä minä olen itseäni varten”. Tällaisessa äärimmäisessä subjektivismissa filosofia huipennetaan kokonaan yksilölliseksi moraaliksi, subjektin psykologiaksi, jota käsitellään egosentrisessä hengessä. Länsisaksalainen eksistentiaalisti Jaspers nimitti filosofiaansa „maailmankatsomukselliseksi psykologiaksi”¹. Yrittäen horjuttaa uskoa ihmisjärjen voimaan ja loogiseen ajatteluun hän on kehottanut seuraajiaan „tekemään havaintoja psykopatologisesti, asettamaan kysymyksiä psykopatologisesti, erittelemään psykopatologisesti ja oppimaan ajattelemaan psykopatologisesti”.

Mutta mitä merkitsee kieltäytyminen tunnustamasta objektiivista olemista, kieltäytyminen sen tiedostamisen mahdollisuudesta, objektiivisesta totuudesta? Se merkitsee idealismin linjan puolustamista.

Miten nykyiset porvarilliset filosofit yrittävätkin vetäytyä pois filosofian peruskysymyksen ratkaisemisesta ja asettua materialismin ja idealismin yläpuolelle, se on mahdotonta: tavalla tai toisella heidän on pakko vastata, vaikkakaan ei aina suoraan, kysymykseen, onko objektiivinen maailma olemassa tajunnastamme riippumatta, ja mikä on ajattelumme suhde ympärilämmen olevaan maailmaan. Kaikki monenlaiset filosofiset suunnat ja virtaukset liittyvät loppukädessä joko materialismin tai idealismin leiriin.

Nykyinen aikakausi on kasvavan sosialismin ja aikansa eläneen kapitalismin voimien välisen kärkevän taistelun aikakautta. Tämä taistelu ei ole vain taloudellista ja poliittista, vaan myös ideologista taistelua, ja se heijastuu myös maailmankatsomusta koskeviin kysymyksiin. Kun taantumukselliset voimat ottavat aatteelliseksi aseekseen idealistisen filosofian ja uskonnon, niin työväenluokan ja sen kommunistisen etujoukon aatteellisena aseena on dialektinen materialismi. Luokkayhteiskunnassa ei ole eikä voi olla luokkien yläpuolella olevaa, puolueetonta filosofiaa. Tämä tulee muistaa erityisesti silloin, kun edistyksen ja taantumuksen voimien välinen aatteellinen taistelu kärjistyy.

Lukuisat taantumukselliset, myös eräät valtiolliset toimihenkilöt, käyvät kapitalistisissa maissa kiihkeästi taistelua marxilaisuutta, ateismia ja kommunismia vastaan eivätkä kaihda tällöin suoranaista kommunismin ja materialismin parhaamistaakaan. Ja

¹ K. Jaspers, *Psychologie der Weltanschauungen*, Berlin 1954, S. 6.

miten paljon siinä esiintyykään pöyhkeätä tietämättömyyttä! Halutessaan soimata materialismia hintaan mihin tahansa he esittävät kommunistit karkeiksi ihmisiksi, jotka asettavat aineelliset arvot henkisten edelle.

Nämä tietämättömyydestä johtuvat ja järjettömät käsitykset kommunismista ja materialismista eivät ole uusia. Niistä teki jo Engels pilkkaa kirjassaan „Ludwig Feuerbach ja klassillisen saksalaisen filosofian loppu”. Saksalainen poroporvari „ymmärtää materialismilla ylensyömistä, juopottelua, silmäinpyyntöä, lihanhimoa ja elämänkoreutta, rahanhimoa, saituutta, ahneutta, liikevoiton kiskontaa ja pörssihuijausta, sanalla sanoen kaikkia niitä iljettäviä paheita, joita hän itse hiljaisuudessa harjoittaa. Idealismilla sen sijaan hän ymmärtää uskoa hyveeseen, yleistä ihmisrakkautta ja ylipäänsä 'parempaa maailmaa', jolla hän toisten edessä ylvästelee, mutta johon hän itse uskoo korkeintaan niin kauan, kuin hänen on kärsittävä krapulasta ja vararikosta...”¹

Eräs porvarillisten ideologiiden suosima keino, jota he käyttävät marxilaisen materialismin kumoamistarkoituksessa, on myös sen samastaminen 19. vuosisadan puolivälin *vulgäärin materialismin* tai 17.—18. vs. *mekanistisen materialismin* kanssa. Ja kuitenkin marxilainen filosofia edustaa *nykyaikaista* materialismia, joka eroaa suuresti kaikista esimarxilaisen materialismin muodoista.

Vanhon materialististen koulukuntien heikkoutena oli se, että niiden ajattelutapa oli etupäässä metafysiillinen; niiden käytettävänä ei ollut oikeata, dialektista tiedostusmetodia.

*Metafysiilliseksi*² metodiksi nimitetään sellaista tutkimustapaa, kun olioita ja luonnonilmiöitä tarkastellaan niiden elimel-

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, II osa, Petroskoi 1959, ss. 337—338.

² Sanalla „metafysiikka” on filosofian historiassa ollut erilainen merkitys. Alunperin tämä oppisana (kreikan kielen sanoista *ta metá ta fysiká* — sananmukaisesti „fysiikan jälkeen”) syntyi merkitsemään niitä Aristoteleen teoksia, jotka seurasivat hänen fysiikkaa käsitteleviä teoksiaan. Ja koska Aristoteles tässä osassa teoksiaan tarkasteli kysymyksiä „ajattelun avulla käsitettävissä olevista olemisen perusteista”, niin oppisanaa „metafysiikka” alettiin käyttää merkitsemään kaikkia filosofisia oppeja „aistinelimin tavoittamattomista kaiken olevaisen perusteista”; näitä „perusteita” filosofit tavallisesti tarkastelivat muuttumattomina. Myöhemmin (Hegelin ajoista lähtien) metafysiikaksi alettiin nimittää dialektiikalle vastakkaista tiedostusmetodia, joka tarkastelee maailmaa, esineitä ja ilmiöitä jonakin muuttumattomana, sellaisena, joka ei kehity.

lisen keskinäisen yhteyden ulkopuolella, olemukseltaan muuttumattomina ja vailla sisäisiä ristiriitoja. Tämä metodi heijastaa yksipuolisesti eräitä todellisuuden piirteitä: se havaitsee olioiden suhteellisen pysyvyyden, mutta jättää huomaamatta niiden kehityksen; se erottaa erillisiä alkutekijöitä, mutta unohtaa kokonaisuuden, jonka ne muodostavat.

Metafysiikalle vastakkaista tiedostusmetodia nimitetään *dialektiseksi*¹. Se tarkastelee olioita, ilmiöitä ja näiden ajatuksellisia heijastumia, käsitteitä, niiden keskinäisessä yhteydessä toisiinsa, liikunnassa: syntymisessä, ristiriitaisessa kehityksessä ja häviämisessä. Monien entisaikojen materialististen koulukuntien² vakavana heikkoutena oli se, että ne eivät tunteneet dialektiikkaa. Se esti niitä olemasta johdonmukaisia materialistisessa katsantokannassaan. Erityisesti tämä ilmeni yhteiskunnallisen elämän ilmiöiden ymmärtämisessä, joita ne tulkitsivat idealistisesti.

Marx voitti vanhan materialismin rajoittuneisuuden. Hän rikastutti materialismia monipuolisimmalla ja syvällisimmällä kehitysojalla, dialektiikalla.

Tieteellinen dialektinen tiedostusmetodi on vallankumouksellinen, sillä sen seikan tunnustaminen, että kaikki muuttuu, kehittyy, vie johtopäätökseen, että on välttämättömästi hävitettävä kaikki aikansa elänyt, historiallista edistystä haittaava. Juuri siksi porvariston ideologit vihaavat marxilaista dialektiikkaa. Luonnehtiessaan „Pääoman” toisen painoksen loppusanoissa metodologiaan Marx totesi: „Järjellisessä muodossaan on dialektiikka porvaristolle ja sen tieteellisille edustajille kiusa ja kauhistus, koska se, samalla kun siihen sisältyy olevaisen myönteinen ymmärtäminen, sisältää myöskin sen kieltämisen, sen välttämättömän häviön ymmärtämisen, koska se käsittää jokaisen syntyneen muodon kehityksen kulussa, siis myöskin sen

¹ Sana „dialektiikka” johtuu kreikan kielen sanasta, joka tarkoittaa keskustelua. Muinaisuudessa dialektiikalla ymmärrettiin taitoa päästä totuuden perille vastakkaisten mielipiteiden iskiessä yhteen.

² Aikaisemmin oli myös sellaisia materialisteja, joilla materialistinen maailmankatsomus yhdistyi naiivin dialektiseen suhtautumiseen maailman tiedostamiseen tai dialektiikan aineksiin [muinaisaikana tällainen filosofi oli Herakleitos Efesolainen (5. vuosisata ea.), uudella ajalla Diderot ym.]. Mutta heillä tavattavat selvät esimerkit dialektiikan käytöstä eivät vielä olleet tieteellisesti kehitettyä dialektista metodia. Dialektis-materialistisen metodin loivat vasta Marx ja Engels.

katoavalta puolelta, koska se ei anna minkään itseään lan-
nistaa ja on olemukseltaan arvosteleva ja vallankumouksel-
linen.”¹

Tieteellisen dialektisen metodin kehittämisen ansiosta mate-
rialismi kohosi korkeammalle tasolle. Marxilaisuuden perustan-
laskijat K. Marx ja F. Engels jatkoivat monien vuosisatojen
aikana tapahtunutta filosofian materialistisen linjan kehittä-
mistä ja samalla loivat täysin uuden maailmankatsomuksen,
dialektisen materialismin, jossa dialektinen tiedostusmetodi
sulautuu elimellisesti paitsi luonnon myös yhteiskunnan ilmiöi-
den materialistiseen selittämiseen.

2. Filosofian suhde muihin tietisiin. Marxilaisen filosofian tutkimuskohde

Dialektinen materialismi on ainoa filosofia, joka nojaa nyky-
aikaisen tieteen kestävään perustukseen.

Monet nykyajan porvarilliset filosofit eivät aseta filosofiaa
muiden tieteiden rinnalle. Eräät pitävät sitä vieläpä yhdistävänä
renkaana uskonnon ja tieteen välillä väittäen, että sen tehtävänä
on „liittää konkreettisten tieteiden antamat tulokset yhteen mo-
raalin ja uskonnon periaatteiden kanssa”, tai ovat sitä mieltä,
että se on jotain tieteen ja teologian (jumaluusopin) välillä ole-
vaa. „Filosofia, niin kuin minä tämän sanan ymmärrän, on jotain
teologian ja tieteen välillä olevaa”, kirjoittaa Russell „Länsimai-
sen filosofian historiassa”. „Toisaalta se järkeilee samoin kuin
teologia asioista, joista ei ole toistaiseksi voitu saavuttaa tark-
kaa tietoa; mutta toisaalta se vetoaa samoin kuin tiede enemmän
ihmisjärkeen kuin auktoriteettiin, jonka juuret menevät tradi-
tioon tahikka sitten ilmestykseen. Kaikki *tarkka* tieto, josta olen
aivan varma, kuuluu tieteeseen; kaikki *dogmit* siitä, mikä menee
tarkan tiedon rajain yli, kuuluvat teologiaan. Mutta teologian ja
tieteen välillä on ei-kenenkään maa, jota uhkaa hyökkäys kum-
maltakin taholta: tämä ei-kenenkään maa on filosofia.”² Tämä
luonnekuva sopii todellakin nykyajan porvarilliseen idealistiseen
filosofiaan, joka sisältönsä puolesta eroaa uskonnosta hyvin

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, Petroskoi 1957, ss. 47—48.

² B. Russell, A History of Western Philosophy, N. Y. 1945, p. XIII.

vähän ja ottaa tieteeltä vain päättelymuodon. Tässä Russell on oikeassa. Mutta hän erehtyy suuresti liittäessään tämän luonnekuvan kaikkeen filosofiaan. On olemassa todella tieteellinen filosofia, jonka tiedostusmenetelmät ja johtopäätökset ovat yhtä tieteelliset ja uskonnon kanssa yhteensopimattomat kuin fysiikan, kemian, biologian jne. antamat tiedot. Tämä filosofia on tieteellinen materialismi, työväenluokan maailmankatsomus.

Dialektinen materialismi on syntynyt filosofian ja konkreettisten tieteiden historiallisen kehityksen tuloksena. Filosofian kehityksen kulussa on käsitys filosofian tutkimuskohteesta ja tehtävistä sekä sen paikasta muiden tieteiden joukossa muuttunut.

Filosofia syntyi muinaisajan maailmassa kaiken piiriinsä sulkevana tietojen kokoelmana. Ihmisillä oli jo silloin joitakin tietoja matematiikasta, tähtitieteestä, fysiikasta ja muilta tieteiden aloilta, mutta nämä tiedot eivät vielä olleet muotoutuneet erikoistieteiksi, vaan ne sisältyivät filosofiaan. Muinaisten filosofien tieteellisten kirjoitusten nimenäkin oli usein „Luonnosta”, „Maailmankaikkeudesta” jne. Niissä ei käsitelty ainoastaan varsinaisia filosofisia kysymyksiä, vaan myös monia erikoiskysymyksiä kuten esimerkiksi kysymyksiä kasvillisuuden, eläinten ja ihmisen alkuperästä, kielen synnystä, valtiollisen elämän muodoista jne. Näissä teoksissa ilmaistiin monia nerokkaita arveluja, jotka ennakoivat tieteen tulevaa kehitystä. Niinpä ajatus, että kappaleet koostuvat atomeista, esitettiin muinaisessa filosofiassa yli kaksi vuosituhatta aikaisemmin kuin luonnontiede kokeellisesti vahvisti kappaleiden rakennetta koskevan atomiteorian. Jo muinaisajan materialistinen filosofia esitti väittämän, että materia on ikuinen, että se ei synny eikä häviä; tämä väittämä sai myöhemmin luonnontieteellisen vahvistuksensa.

Filosofian kehityksen alkuvaiheissa alkuperäisen, *naiivin* ja *vaistonvaraisen materialistisen* maailmankatsomuksen ohella muodostui yhtä vaistonvaraisesti myös dialektinen suhtautuminen maailman tiedostamiseen. Käsitys, että kaikki on liikkeessä („kaikki virtaa, kaikki muuttuu”) ja keskinäisessä vuorovaikutuksessa, syntyi luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden tarkkailun tuloksena. Mutta tämä oli sellainen tieto tai oikeammin arvelu yleisestä, joka ei vielä perustunut yksityisen, ts. erillisten esineiden ja ilmiöiden, yksityiskohtaiseen tutkimiseen. Tässä oli anti-

kin maailman vaistonvaraisen materialismin historiallinen rajoittuneisuus.

Alkuperäisestä yleisestä maailmankatsomuksesta, joka sisältyi muinaisajan kehittyneimpiin filosofisiin oppeihin, täytyi siirtyä erillisten olioiden ja luonnon prosessien tieteelliseen tutkimiseen. Tämä kävi erittäin välttämättömäksi silloin, kun tuotannon kehitys vaati tieteellisten tietojen soveltamista teknologisiin prosesseihin. Juuri tähän liittyikin yhteiskunnallisen käytännön vaatimuksia palvelevien erillisten tieteiden synty. Luonnontieteet alkoivat toinen toisensa jälkeen irtautua filosofiasta: tähtitieteen, matematiikan ja mekaniikan erottautuminen itsenäisiksi tieteenaloiksi oli alkanut jo muinaisuudessa. Renessanssin kaudesta ja erityisesti 17. vuosisadasta alkaen tämä kehitys nopeutui. Tuotannon kehitys ei enää käynyt päinsä ilman luonnontiedettä. Tuotannolliset tarpeet antoivat sysäyksen sellaisten luonnon kokeelliseen tutkimiseen perustuvien itsenäisten tieteiden kuin fysiikan, kemian ja myöhemmin biologian ja muiden syntyyn.

Tuolla kaudella tieteet harjoittivat pääasiassa tosiasioiden keräämistä ja niiden järjestämistä ja luokittelua, ts. yksityiskohdientien tutkimista. Filosofia taas koetti aikaansaada yhteyttä eri tiedonalojen välille. Luonnehtiessaan tuon aikakauden tieteellisten tietojen tilaa Engels totesi: „Kahdeksanneltoista vuosisadalle oli luonteenomaista ensyklopedian aate; sen pohjana oli ajatus, että kaikki nämä tieteet olivat yhteydessä keskenään, mutta se ei vielä kyennyt suorittamaan siirtymistä yhdestä tieteestä toiseen ja voi vain yksinkertaisesti asettaa ne rinnakkain.”¹ Filosofia koettikin yhdistää kaikki tieteet, liittää ne yhtenäiseksi järjestelmäksi. Erilliset tieteet katsottiin usein filosofian osiksi, ja filosofia esiintyi eräänlaisena inhimillisten tietojen ensyklopediana ja vaati itselleen „tieteiden tieteen” osaa. 17. vuosisadan ranskalainen filosofi Descartes kirjoitti „Filosofian perusteet” kirjansa esipuheessa: „Koko filosofia on ikään kuin puu, jonka juurina on metafysiikka², runkona fysiikka ja tästä rungosta lähtevinä oksina kaikki muut tieteet, jotka

¹ Engels, Die Lage Englands, MEGA, 1. Abt., Bd. 4, S. 292.

² Metafysiikaksi Descartes nimitti oppia olemisen ja tiedostamisen perusteista.

sisältyvät kolmeen tärkeimpään: lääketieteeseen, mekaniikkaan ja etiikkaan.”¹

Filosofian pyrkimyksellä esittää „tieteiden tieteen” osaa oli tietty oikeutuksensa niin kauan kuin kokeeseen perustuva luonnon tiedostus oli heikosti kehittyntä. Inhimillisessä tiedossa oli vielä lukuisia aukkoja, joita filosofian oli täytettävä. Ne monien tieteiden yhteiset kysymykset, joiden ratkaisemiseksi ei ollut kokeellisesti hankittuja tietoja, ratkaistiin ajattelun tietä, ts. loogisten päätelmien avulla. Tämä synnytti kuitenkin nerokkaiden olettamusten ohella myös lukuisan joukon kuvitelmia, jotka jarruttivat luonnontieteen kehitystä.

Sitä mukaa kuin erilliset tieteet pääsivät kokeellisen tiedostuksen lujalle maaperälle, ne erosivat filosofiasta ja itsenäistyivät. Se merkitsi edistystä ei vain konkreettisille tieteille, vaan myös filosofialle itselleen, koska se sai tämän luopumaan tehtävästä, joka oli mahdoton toteuttaa, nimittäin yrityksestä korvata kaikki muut tieteet.

19. vuosisadalla kehittyi luonnon prosessien keskinäisen yhteyden tiedostus pitkästi eteenpäin luonnontieteen alalla tehtyjen keksintöjen ansiosta, eikä tämä koskenut vain luonnon eri aloilla tapahtuvien prosessien välisiä yhteyksiä, vaan myös yhteyksiä eri tieteiden tutkimien alojen välillä. Luonnontieteen saavutusten ansiosta osoittautui mahdolliseksi antaa yleiskuva luonnosta yhtenäisenä kokonaisuutena. Ja koska kukin erillinen tiede saattoi nyt itse selvittää oman paikkansa yleisessä tietojen järjestelmässä, kävi niin sanottu luonnonfilosofia, joka oli pyrkinyt teoreettista tietä luomaan yleiskuvan luonnosta, tarpeettomaksi. Samalla tavoin yhteiskunnallisten tieteiden kehitys ja erityisesti Marxin ja Engelsin luoma tieteellinen oppi yhteiskunnan kehityksestä, historiallinen materialismi, tekivät tarpeettomaksi entisen historianfilosofian, joka oli koettanut yhtä teoreettisesti antaa yhtenäisen selityksen ihmiskunnan historiasta ja asettanut historian ilmiöiden todellisen yhteyden tilalle kuvitelun yhteyden.

Marxilaisen filosofian synty 19. vuosisadan 40-luvulla merkitsi vanhan filosofian loppua, filosofian, joka oli vaatinut itselleen „tieteiden tieteen” asemaa. Marxilainen filosofia tunnusti

¹ *Descartes, Les Principes de la philosophie, Première partie, Paris, p. 30.*

avoimesti, että sellainen filosofia, joka koettaa asettua tieteiden yläpuolelle, on tarpeeton. Kuten Engels korosti, tehtävänä ei ole keksimällä keksiä yhteyksiä ilmiöiden välille, vaan löytää yhteydet ja lait todellisuudesta itsestään. Marxilainen filosofia on Engelsin sanojen mukaan „maailmankatsomus, jonka tulee saada vahvistuksensa ja ilmaista itsensä todellisissa tieteissä eikä missään erikoisessa tieteiden tieteessä”¹.

Nykyiset tieteet muodostavat erittäin monihaaraisen tietojen järjestelmän. Otammepa minkä ilmiöiden alan tahansa ympärillämme olevassa maailmassa, sitä tutkii jokin erikoistiede. Mitä jää siinä tapauksessa filosofian osalle? Eikö sen asema tieteiden joukossa muistuta Shakespearen kuningas Learin surullista osaa, joka jakoi valtakuntansa tyttäriensä kesken ja jolle itselleen ei jäänyt mitään hallittavaa?

Ei, sellainen johtopäätös olisi virheellinen. Vaikka vanha filosofia, joka oli esiintynyt „tieteiden tieteenä”, lakkasi olemasta, ei filosofia kadottanut omaa tutkimuskohdettaan. Filosofia tutkii samaa maailmaa, jota erikoisalojen tieteetkin tutkivat. Mutta se tiedostaa yleisempiä yhteyksiä ja suhteita kuin yksityiset tieteenalat, erikoistieteet, jotka tutkivat joitakin erillisiä ilmiöiden aloja. Yksityisten tieteenalojen kehitys ei ole poistanut tarvetta ratkaista maailmankäsityksen peruskysymyksiä, joiden parissa filosofia on aina askarrellut. Kirjassaan „Materialismi ja empiriokritisismi” Lenin korosti monta kertaa, että filosofian peruskysymys on kysymys siitä, mikä on ensisijaista, materia vaiko tajunta, ja mikä on tietomme lähteenä. Tätä jokaisen maailmankatsomuksen peruskysymystä ei saa sekoittaa niihin konkreettisiin kysymyksiin, joita fysiikka, kemia ja muut tieteenalat ratkovat. Lenin vastusti päättävästi machilaisten yrityksiä sekoittaa „oppi tästä tai tuosta materian rakenteesta tieto-opilliseen kategoriaan, sotkea kysymys materian uusien muotojen (esimerkiksi elektronien) uusista ominaisuuksista tietoteorian vanhaan kysymykseen, kysymykseen tietomme lähteistä, objektiivisen totuuden olemassaolosta jne.”²

Kysymys materian olemassaolon tunnustamisesta aistimus-temme objektiivisena lähteenä on nimenomaan tieto-opin eikä

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, Lahti 1951, s. 145.

² V. I. Lenin, *Teokset*, 14. osa, s. 120.

fysiikan tai kemian kysymys, totesi Lenin.¹ Tieto-opillisten kysymysten joukkoon kuuluvat seuraavat: kysymys tajunnan suhteesta materiaan — kumpi niistä on ensisijainen ja kumpi toissijainen; ovatko aistimuksemme, mielikuvamme ja käsitteemme objektiivisen maailman heijastusta; missä olosuhteissa tuo heijastus edustaa objektiivista totuutta; mikä on totuuden kriteerio; mitä on materia, mitkä ovat sen olomuodot jne.

Luonnontieteiden ja yhteiskuntatieteiden kehitys vapautti filosofian yksityisten lakien tutkimisesta. Kukin yksityinen tieteenalatutkii joitain erityisiä liikunnan muotoja koskevia lakeja: mekaniikka mekaanisen liikkeen lakeja, kappaleiden paikanmuutoksia; kemia atomien liikettä ja yhdistymistä jne.; biologia elävien organismien kehityslakeja; yhteiskunnalliset tieteet yhteiskunnallisen elämän eri prosessien ja ilmiöiden kehityksen lakeja.

Kun erikoistieteet tutkivat maailman ilmiöiden jotain alaa tai puolta, niin dialektinen materialismi selvittää sen yleisen, mikä on *kaikkien* ilmiöiden ja prosessien pohjana. Se antaa niiden yleisten lakien tuntemuksen, joille alistuu kaikki liikunta ja kehitys, millä ilmiöiden alalla se tapahtuneekin: luonnossa, yhteiskunnassa tai inhimillisessä ajattelussa.

Maailma on yksi, sillä kaikki ilmiöt siinä ovat liikkuvan materian erilaisia muotoja. Siinä vaikuttavat paitsi yksityiset myös yleiset kehityslait. Yleiset lait ovat yhtä todellisia kuin yksityisetkin lait.

Dialektinen materialismi tutkii yleisimpiä lakeja, jotka vaikuttavat koko maailmassa, sekä niiden heijastumista ihmisen tiedostuksessa. Tiedostuksen kehityksen yleisiä lainmukaisuuksia ei tutki mikään yksityistiede, vaan ne sisältyvät filosofian tutkimuskohteeseen.

Missä suhteessa objektiivisen maailman yleiset kehityslait ja tiedostuksen kehityksen lait ovat toisiinsa?

Kuten edellä jo mainittiin, ihmisen tiedostus heijastaa objektiivista maailmaa. Siksi se ei voi kehittyä lakien mukaan, jotka olisivat täysin erilaisia kuin itse maailman kehityslait. Kun ihminen ajattelee logiikan lakien mukaisesti ottaen oikean lähtökohdan, hän tulee johtopäätöksiin, jotka pitävät yhtä todellisuuden

¹ V. I. Lenin, Teokset, 14. osa, s. 266.

kanssa. Se osoittaa, että ajattelu ja todellisuus ovat pohjaltaan samojen yleisten lakien alaisia.

Dialektinen materialismi tarkastelee maailmaa sellaisena kuin se on olemassa, ts. alituisesti muuttavana ja kehittyvänä. Mutta koska kaikki oliot ovat kehityksen alaisia, niin tämä koskee myös kategorioita (käsitteitä), jotka niitä heijastavat.

Jokainen tiede käyttää hyväkseen yleiskäsitteitä, *kategorioita*, jotka ovat loogisessa yhteydessä toisiinsa. Samalla tieteen kategorioiden looginen yhteys ja johdonmukaisuus heijastavat yleistetyssä muodossa itse todellisuuden historiallista kehitystä ja tiedostuksen kehitystä.

Marx esimerkiksi „Pääomassaan” aloittaa kapitalismin analyysin tavarakäsitteen tutkimisesta, paljastaa tavarain sisäiset ristiriidat ja niiden kehityksen ja osoittaa, miten näiden ristiriitojen dialektinen kehitys johtaa rahan muodostumiseen ja miten raha muuttuu pääomaksi. Tämä kategorioiden (*tavara — raha — pääoma*) looginen yhteys ei ole pelkkä ajatusrakennelma, vaan se on kapitalismin kehityksen historiallisen prosessin heijastus yleistetyssä muodossa. Tunnettua on, että tavara edeltää pääomaa ei vain loogisesti vaan myös historiallisesti, kapitalistinen tuotanto syntyy tavaratuotannosta.

Erotukseksi yksityistieteiden, esimerkiksi kansantaloustieteen kategorioiden (tavara, raha, pääoma ym.) *filosofiset kategoriat* ovat kaikkein yleisimpiä käsitteitä, jotka soveltuvat mihin tieteesseen tahansa. Ei yksikään tiedemies, olkoonpa hän luonnontieteilijä, historioitsija, taloustieteilijä, kirjallisuudentutkija jne., voi selviytyä ilman sellaisia yleisimpiä käsitteitä kuin *laki, lainmukaisuus, ristiriita, olemus ja ilmiö, syy ja seuraus, välttämättömyys ja sattuma, sisältö ja muoto, mahdollisuus ja todellisuus* jne. Filosofiset eli loogiset kategoriat ilmaisevat todellisuuden ilmiöiden välillä vallitsevat yleisimmät yhteydet ja samalla ne ovat maailman tiedostamisen eri asteita, toimivat ajattelun välineinä ja yleistävät sen historiallisen kokemuksen, jonka ihminen on saanut tutkiessaan maailmaa.

Konkreettisten prosessien tutkimista ei tietenkään sovi korvata loogisten kategorioiden tutkimisella. Marxilais-leniniläinen filosofia on todellisuuden mitä erilaisimpien alojen tiedostamisen ohje, mutta se ei korvaa yksityisiä tieteitä. Se ei anna valmiita ratkaisuja niihin kysymyksiin, joita eri tieteet tutkivat, vaan aseistaa kaikki tieteet oikean ajattelun teorialla ja *metodilla* näiden ratkaisujen löytämistä varten.

Oikealla metodilla on suunnaton merkitys todellisuuden tiedostamiselle. 17. vuosisadalla elänyt kuuluisa englantilainen materialisti F. Bacon vertasi metodia lyhtyyn, joka valaisee matkamiehen tietä. Tutkijaa, jonka varusteisiin ei sisälly oikea metodi, hän vertasi matkamieheen, joka harhailee pimeässä etsien hapuillen tietään.

Mutta mitä tiedostusmetodia sitten on pidettävä oikeana? Eikö tuon tai tämän metodin valinta ole tiedemiehelle makuasia, samoin kuin matkamies, joka valmistautuu matkaan, voi harkintansa mukaan valita yhden tai toisen lyhdyn?

Ei, oikea tiedostusmetodi ei voi olla subjektiivisen harkinnan varassa. Tiedostusmetodi ei ole vain yksinkertainen teknillisten menetelmien ja tutkimustapojen kokoelma: sen on vastattava todellisuutta, ts. heijastettava objektiivisen maailman lakeja.

Metodin, ollakseen todella tieteellinen, ts. sellainen väline, jonka avulla voidaan saada oikeita tietoja, on johdettava ihmisen ajatusta ikään kuin samansuuntaisesti sen tien kanssa, jota myöten tutkimuksen kohteena olevan todellisuuden kehitys kulkee. Metodin on heijastettava niitä ilmiöiden välisiä yhteyksiä, joita näiden ilmiöiden välillä todellisuudessa esiintyy, ja ilmaistava niitä muutoksia tutkimuskohteessa, joita siinä todella tapahtuu.

Tieteellinen tiedostusmetodi perustuu siis siihen, että tiedostuksessa sovelletaan yleisimpiä luonnon, yhteiskunnan ja ajattelun kehityslakeja. Näiden lakien tuntemuksen antaa dialektinen materialismi. „...Juuri dialektiikka on nykyaikaisessa luonnon-tieteessä tärkein ajattelun muoto, sillä vain se edustaa yhdenmukaisuutta ja samalla siis metodia luonnossa tapahtuvien kehitysprosessien, luonnon yleisten yhteyksien ja yhdeltä tutkimusalalta toiselle siirtymisten selittämiseksi”¹, kirjoitti Engels.

Dialektinen materialismi on maailmankatsomus, se on tiedostus- ja toimintametodi. Se varustaa kaikilla aloilla toimivat tiedemiehet eheällä ja johdonmukaisesti tieteellisellä ajattelun teorialla, yleispätevällä tutkimusmetodilla. Tieteen erottaminen filosofiasta merkitsee, että tiedemiehet tuomitaan suorittamaan suuriarvoista työtään todellisuuden tiedostuksessa umpimäh-

¹ F. Engels, *Dialektik der Natur*, S. 458.

Tämä ja kaikki seuraavat lainaukset teoksesta *Dialektik der Natur* osoitetaan kokoelmasta *Karl Marx — Friedrich Engels, Historisch-kritische Gesamtausgabe. Werke. Schriften. Briefe. Moskau—Leningrad 1935.*

kään, hapuillen, ilman suuntaa-antavia maailmankatsomuksellisia metodologisia ajatuksia. Se merkitsee heidän pakottamistaan ratkaisemaan uudestaan jo kauan sitten ratkaistuja ongelmia, sitä paitsi ratkaisemaan niitä rajoitetun ja epätäydellisen aineiston pohjalla ottamatta varteen inhimillisen ajattelun koko historiallista kokemusta. Tällainen menettely merkitsee tieteen jarruttamista ja sen sysäämistä umpikujaan.

Tällaiseen umpikujaan sysäävät tiedettä esimerkiksi *positivismin* eri muunnelmat (positivismi on levinnyt porvarillisessa filosofiassa 19. vuosisadan keskivaiheilta). Positivistit väittävät, että tiede ei tarvitse mitään filosofiaa; „tiede on oma filosofiansa” on heidän tunnuksenaan.

Positivistit hylkäävät filosofian kuitenkin vain sanoissa ja kehottavat tiedemiehiä pitämään kiinni myönteisestä, kokemusperäisestä tiedosta. Todellisuudessa hekin saarnaavat filosofiaa, mutta epätieteellistä, joka rajoittaa kokemuksen aistihavaintojen summaksi, ja kieltäytyvät ottamasta selvää siitä, mikä nämä aistihavainnot synnyttää. Sen seurauksena positivistit päätyvät kieltämään objektiivisen maailman tiedostusmahdollisuuden, päätyvät agnostisismiin ja idealismiin.

Samalla on ilmeistä, ettei mikään tiede voi kehittyä hedelmällisesti ilman syvällistä varmuutta siitä, että ihminen pystyy tiedostamaan todellisuuden lainmukaisuudet ja käyttämään saamiaan tietoja hyväkseen käytännön toiminnassa. Tämän kieltäminen tekee tieteestä hedelmättömän, sillä, kuten K. A. Timirjazev oikein huomautti, „ryhdyttäessä selittämään jotakin ilmiötä ei voida lähteä siitä väittämästä, että se on selittämätön”¹.

Monet luonnontutkijat ovat positivismin vaikutuksesta selittäneet kieltäytyvänsä kaikesta filosofiasta. Mutta sellainen kieltäytyminen on todellisuudessa mahdotonta. Tieteessä ei voida olla „kahdenkesken tosiasioiden kanssa” ja jättää teoria laboratorion kynnyksen ulkopuolelle sekä pakottaa se vaikenemaan odottaen, mitä tosiasiat „puhtaassa muodossaan”, tosiasiat „sinänsä” sanovat. Ilman teoreettista ajattelua ei tiedettä voi olla olemassa, sillä sen tehtävänä ei ole vain yksinkertaisesti kuvailla, vaan myös selittää ilmiöt.

¹ K. A. Тимирязев, Витализм и наука, Соч., т. V, 1938, стр. 188.

Siellä missä tiede siirtyy tosiasiaihin ja prosessien keräilystä ja kuvailemisesta lakien selville ottamiseen ja teoreettisiin johtopäätöksiin, siellä astuu jokainen avarasti ajatteleva fyysikko, kemisti, biologi tai sosiologi sellaiselle maaperälle, jolla hän ei voi selviytyä ilman filosofiaa, ilman maailmankatsomusta, ilman tieto-oppia. Kysymys on vain siitä, *millaista filosofiaa* hän käyttää hyväkseen, tieteellistä, materialistista, vaiko epätieteellistä, idealistista, tahi kuten usein on laita, eklektistä, joka on idealismin ja materialismin sekoitus; käyttääkö hän hyväkseen porvarillisessa maailmassa vallallaolevan pintapuolisen ja eklektisen filosofisen ajattelun muotituotteita vai dialektisen materialismin tieteellistä filosofiaa, joka on filosofian ja luonnontieteen monia vuosisatoja jatkuneen kehityksen korkein tulos.

Artikkelissaan „Luonnontiedettä henkimaailmassa” Engels toteaa, että filosofia kostaa puolestaan niille luonnontieteilijöille, jotka ovat sen hylänneet. Biologi A. Wallacen ja fyysikko W. Crookesin ja muiden esimerkillä, jotka uskoivat henkien olemassaoloon ja joutuivat villin taikauskon, spiritismin, uhreiksi, Engels osoitti, että lattea kokemus, joka halveksii teoriaa, johtaa luonnontieteestä mystiikkaan.

Koska tieteellinen filosofia antaa yhtenäisen näkemyksen maailmasta, muodostaa eheän maailmankatsomuksen, se tekee tutkijalle mahdolliseksi katsoa jokaista tutkimaansa ongelmaa avarammasta näkökulmasta. Tämä antaa mahdollisuuden voittaa tutkimuskohteeseen suhtautumisessa se yksipuolisuus, jota väistämättömästi ilmaantuu tieteiden erikoistumisen yhteydessä.

Vaikka eri tieteet kehittyisivät kuinka pitkälle tahansa ja vaikka tieteen puu differentioituisi, haarautuisi suurestikin, ei filosofia menetä koskaan olemassaolonoikeuttaan. Tieteen kehitys on toisaalta rajoittanut ja ikään kuin kaventanut, mutta samalla myös eräessä mielessä laajentanut niiden kysymysten piiriä, jotka kaipaavat filosofista yleistystä. Tieteen kehitys asettaa myös eri tieteiden ratkaistavaksi kysymyksiä, joista erikoisalojen tiedemiehet eivät pysty selviytymään, elleivät he ole omaksuneet tieteellistä maailmankatsomusta.

Jonkin erikoisalan tiedemies, joka ei ole omaksunut oikeata materialistista filosofiaa, ei useinkaan pysty kärkevän ideologisen taistelun luomissa olosuhteissa vastustamaan taantumuk-

sellisen ideologian painetta, vaan joutuu epätieteellisen idealistisen filosofian pauloihin, joka haittaa tieteen kehitystä. „Voidakseen kestää tämän taistelun ja käydä sen menestyksellisesti loppuun”, Lenin korosti, „luonnontieteilijän on oltava nykyajan materialisti, Marxin edustaman materialismin tietoinen kannattaja, toisin sanoen dialektinen materialisti.”¹

Nykyajan tieteen saavutukset, jotka avaavat avaruuden teoreettisen tiedostamisen ja käytännöllisen valloittamisen sekä ydinenergian hallitsemisen mahdollisuudet, eivät vähennä, vaan lisäävät luonnontieteen ongelmien filosofisen yleistyksen merkitystä. „Tieteen valtavan kehityksen kaudella”, sanotaan NKP:n ohjelmassa, „käy entistä ajankohtaisemmaksi nykyajan luonnontieteen filosofisten ongelmien selvittäminen dialektisen materialismin, ainoan tieteellisen tiedostamismetodin pohjalla.”

Marxilainen filosofia on ohjaava metodi myös yhteiskuntatieteitä varten. Se aseistaa ne ihmiskunnan historiallisen kehityksen lainmukaisuuksien tuntemuksella. Kaiken liikunnan ja kehityksen yleiset lait, jotka ovat dialektisen materialismin tutkimuskohteena, soveltuvat myös yhteiskunnallisen elämän tiedostamiseen. Marx ja Engels laajensivat materialismin ja dialektiikan yhteiskunnallisen elämän ilmiöiden tiedostamiseen, kehittivät tieteellisen käsityksen yhteiskunnallisesta elämästä, historiallisen materialismin.

Historiallinen materialismi on erottamaton osa Marxin ja Engelsin luomasta filosofisesta maailmankatsomuksesta. Eiheätä tieteellistä maailmankatsomusta ei voi olla olemassa ilman oikeaa käsitystä yhteiskunnan kehityksen yleisimmistä laeista. Materialismi filosofisena maailmankatsomuksena ei ollut täydellinen eikä voinut antaa yhtenäistä selitystä koko maailmasta niin kauan kuin sitä ei ollut laajennettu ihmisyhteiskunnan tiedostamiseen. Filosofian peruskysymyksen, kysymyksen ajattelun suhteesta olemiseen, oli saatava materialistinen ratkaisu myös yhteiskunnalliseen elämään sovellettuna. „Kun materialismi yleensä selittää tajunnan olemisesta johtuvaksi, eikä päinvastoin, niin sovellettuna ihmiskunnan yhteiskunnalliseen elämään materialismi vaatii *yhteiskunnallisen* tajunnan selitettäväksi *yhteiskunnallisesta* olemisesta johtuvaksi.”² Ratkaisemalla

¹ V. I. Lenin, Teokset, 33. osa, s. 218.

² V. I. Lenin, Teokset, 21. osa, s. 41.

tämän tehtävän Marx ja Engels saattoivat materialismin rakennustyön päätökseen. Näin siis historiallisen materialismin tultua löydettyksi luotiin ensi kerran eheä, johdonmukainen ja kaikilta puoliltaan kehitetty materialistinen maailmankatsomus, joka käsittää sekä luonnon että yhteiskunnallisen elämän.

Vain materialistisen historiankäsityksen perustalla, mikä toi esiin ihmisten yhteiskunnallis-historiallisen toiminnan merkityksen, voitiin poistaa eräs aikaisemman materialismin pääheikkous, nimittäin tarkasteleva suhtautuminen todellisuuteen ja sen tiedostamiseen. Selittäessään oman filosofiansa ja kaiken aikaisemman filosofian välistä eroa Marx sanoi, että siihen asti filosofit olivat vain selittäneet maailmaa, kun tehtävänä on sen muuttaminen. Juuri tätä aktiivista tehtävää täyttääkin marxilainen filosofia, joka on maailman vallankumouksellisen uudistamisen väline.

3. Dialektinen ja historiallinen materialismi — aatteellinen ase taistelussa kommunismin puolesta

Kaikille historian murroskausille on luonteenomaista taistelun kärjistyminen ei vain politiikan ja talouden, vaan myös ideologian alalla. Sellaisina kausina tarve selvittää filosofisesti niiden syvällekäypien muutosten merkitystä, joita tapahtuu yhteiskunnallisessa elämässä, on erityisen pakottava, ja erilaisten maailmankatsomusten törmääminen vastakkain ilmenee hyvin selvänä. Tarvitsee viitata vain esimerkiksi renessanssin kauteen, jolloin alkoi feodalismien ja sen henkisen tuen, kirkon, heikkeneminen. Tuolla kaudella käytiin avoimessa tai uskonnolla verhotussa muodossa taistelua edistyksellisten ja taantumuksellisten voimien välillä, ja se ilmeni filosofisten maailmankatsomusten välisenä taisteluna. Kopernikuksen, Giordano Brunon, Galilein, Thomas Moren ja muiden sen ajan ajattelijain teoksissa asetettiin kirkon henkistä diktatuuria vastaan edistykselliset filosofiset aatteet, humanismin aatteet. Samalla tavoin Ranskassa 18. vuosisadalla Bastiljin valtausta edelsi hyökkäys vanhan järjestelmän taantumuksellisia henkisiä tukipilareita vastaan. Ranskalaisten valistusfilosofien teokset, joissa arvoiteltiin feodalismien ideologiaa ja laitoksia, suorittivat vallanku-

mouksen ihmismielissä, mikä oli johdantona yhteiskunnalliseen vallankumoukseen.

Nykyinen aikakausi on historian syvällisimmän yhteiskunnallisen muutoksen aikakautta, muutoksen, jonka on määrä tehdä kaikkialla loppu ihmisen harjoittamaan ihmisen riistoon perustuvasta luokkayhteiskunnasta ja luoda uusi, kommunistinen yhteiskunta, joka on vapaa luokkasorron ja kansallisuussorron kaikista muodoista. Se on samalla toisaalta aikansa elänyttä kapitalistista järjestelmää kaikin voimin puolustamaan pyrkivän porvariston maailmankatsomuksen ja toisaalta vallankumouksellisen proletariaatin maailmankatsomuksen välisen mitä kärkevimmän taistelun aikakautta.

Marxilainen filosofia syntyi proletariaatin, historian vallankumouksellisimman luokan, ideologiana, luokan, joka johtaa kansanjoukkoja taistelussa kapitalismin kukistamiseksi ja kommunismin rakentamiseksi. Oikealla, tieteellisellä maailmankatsomuksella on valtava merkitys työtätekevien vapautustalustelussa. Leninin sanojen mukaan Marxin filosofinen materialismi osoitti proletariaatille ulospääsyn siitä henkisestä orjuudesta, jossa kaikki sorretut luokat olivat siihen asti olleet. Marxilainen filosofia antoi kehittyneimmille työläisille mahdollisuuden vapautua uskonnon henkisestä sorrosta, lapsellisesta uskoista kapitalistisen maailman vallanpitäjien ja isäntien hyviin aikomuksiin, ja tulla tietoisiksi siitä, että työväenluokka voi vapautua riistosta vain omalla aktiivisella taistelullaan.

Dialektisen ja historiallisen materialismin ja myös taloudellisen oppinsa luomisen ansiosta Marx ja Engels kykenivät muuttamaan sosialismin utopiasta, parempaan tulevaisuuteen tähtäävästä haaveesta tieteeksi, joka näyttää proletariaatin puolueelle oikean tien uuden yhteiskunnan rakentamisen puolesta käytävässä taistelussa.

Marxilaisuus antoi ensi kerran johdonmukaisen tieteellisen pohjan maailman vallankumouksellisen uudistamisen käytäntöä varten.

Yhteiskunnallisten oppien historiassa on paljon esimerkkejä siitä, miten ihmiset, jotka ovat julistaneet omat teoriansa äärimmäisen vallankumouksellisiksi, mutta olleet idealismin kannalla, ovat rajoittaneet työtätekevien vapauttamisen tehtävät yksinomaan heidän vapauttamiseensa vääristä käsityksistä, harha-

kuvitelmista. Jo toimintansa alkuvaiheissa Marx ja Engels kohdistivat murskaavan arvostelunsa vasemmistohegeliläisiin¹, jotka näkivät syyn työläisten sorrionalaiseen asemaan itsensä työläisten ajattelussa ja vakuuttivat heille, että he voivat hävittää pääoman saamalla ajatuksissa voiton pääoman *yleiskäsitteestä*. Työläiset tietävät, korostivat Marx ja Engels, että yksityisomistus, pääoma, palkkatyö ja kapitalistien harjoittama työläisten riisto eivät ole suinkaan mitään mielikuvituksen tuotteita, vaan ne ovat reaalisia suhteita ja siksi ne on hävitettävä käytännöllisellä tavalla.

Tässä kiistassa esiintyy sama materialismin ja idealismin vastakohtaisuus, jonka näimme tarkastellessamme filosofian peruskysymystä. Marx ja Engels ovat tässäkin johdonmukaisia materialisteja, jotka näkevät syyn työväenluokan sorrettiin asemaan sen yhteiskunnallisen olemisen kapitalistisissa ehdoissa ja pitävät sen vuoksi välttämättömänä muuttaa tämä oleminen käytännössä, hävittää kapitalistinen järjestelmä vallankumouksellista tietä. Heidän arvostelemansa vasemmistohegeliläiset päinvastoin olivat kokonaan idealistisen historiankäsityksen kannalla, joka antaa ratkaisevan merkityksen yhteiskunnallisessa elämässä aatteille, ihmisten katsomuksille.

Tuon idealistisen katsantokannan mukaan työläiset „lakkaavat olemasta todellisuudessa palkkatyöläisiä, kunhan he vain ajatuksissa hävittävät ajatuksen palkkatyöstä, kunhan he vain ajatuksissa lakkaavat pitämästä itseään palkkatyöläisinä ja tämän järjettömän kuvitelman mukaisesti eivät enää salli, että heidät palkataan yksityisinä henkilöinä. Absoluuttisina idealisteina, eteerisinä olentoina he luonnollisesti voivat sitten elää puhtaan ajattelun eetterillä”².

Yhtä idealistisella kannalla ovat myös ne nykyajan oikeistososialistit, jotka Ranskan oikeistososialistien edesmenneen johtajan L. Blumin tavoin yrittävät korvata kapitalistisen yhteiskunnan vallankumouksellisen uudistamisen tehtävän saarnoilla ihmisten siveellisestä itekasvatuksesta. „Meidän on tehtävä

¹ Vasemmistohegeliläisiksi (eli nuorhegeliläisiksi) nimitettiin saksalaisen porvarillisen liberalismien ideologeja 19. vuosisadan 30- ja 40-luvuilla (Bruno Bauer, D. Strauss ym.).

² *Marx und Engels, Die heilige Familie, MEGA, I. Abt., Bd. 3, S. 224.*

elämä paremmaksi kehittämällä omaa itseämme”, he kehottavat tekopyhästi. Yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden syyn he näkevät ihmisten siveellisissä heikkouksissa ja keinon näiden poistamiseen itsekasvatuksessa.

Todellisuudessa paheiden syynä ovat päinvastoin ne epäinhimilliset elämänehdot, jotka vallitsevat yksityisomistukseen ja ihmisen harjoittamaan ihmisen riistoon perustuvassa kapitalistisessa maailmassa. Siksi historiallisen materialismin kannattajat päinvastoin kuin idealistit pitävät yhteiskunnallisen pahan hävittämisen välttämättömänä ehtona yhteiskunnallisen olemisen perinpohjaista muuttamista, minkä toteuttaa proletariaatin sosialistinen vallankumous. Materialistinen käsitys yhteiskunnallisen elämän ilmiöistä johtaa niin ollen yhteiskunnallisen vallankumouksen välttämättömyyden tunnustamiseen.

Yhteiskunnallisen vallankumouksen ajatuksella, jonka kapitalistinen todellisuus synnyttää, on teoreettisena perustanaan dialektis-materialistinen käsitys luonnon ja yhteiskunnan kehityksestä. Jos kaikki muuttuu, kuten dialektiikka opettaa, niin ei myöskään yhteiskuntajärjestelmä voi olla muuttumaton; jokainen yhteiskunnallisen elämän muoto, joka on aikanaan syntynyt historiallisen kehityksen vaatimuksesta, vanhettuu ja on korvattava uudella, korkeammalla muodolla. Ja luokkayhteiskunnassa, jonka kehitys tapahtuu luokkien välisten yhteentörmäysten kautta, tuon korvaamisen toteuttaa yhteiskunnallinen vallankumous.

Olisi tietysti väärin ymmärtää edelläsanottu siten, että yhteiskunnallisen vallankumouksen ja proletariaatin diktatuurin ajatus ja Marxin koko tieteellinen kommunismi ovat puhtaasti looginen johtopäätös marxilaisesta materialismista ja dialektiikasta. Tieteellinen kommunismi on kapitalismin ja sen kehityslakien syvällisen erittelyn tulos. Marxilainen kansantaloustiede osoittaa kapitalismin ristiriidat, jotka johtavat väistämättömästi luokkataistelun kärjistymiseen ja sosialistiseen vallankumoukseen. Mutta korostettaessa marxilaisen talusteorian merkitystä tieteellisen kommunismin perusteluna ei saa olla samalla näkemättä sisäistä yhteyttä Marxin materialistisen dialektiikan ja hänen luokkataistelua, sosialistista vallankumousta ja proletariaatin diktatuuria koskevan oppinsa välillä.

Marxin taloustieteellisen teorian metodologisena, filosofisena perustana on niin ikään dialektinen ja historiallinen materialismi. Lenin kirjoitti, että Marxin „Pääomassa” on „sovellettu yhteen tieteeseen logiikkaa, dialektiikkaa ja materialismin tietopopia” ja että „Marx käsittelee porvarillisen yhteiskunnan dialektiikkaa vain dialektiikan yksityistapauksena”¹. Sen vuoksi Marxin „Pääomaa”, erityisesti sen I lukua, ei voi täysin ymmärtää tutkimatta dialektiikkaa.

Marxin filosofinen materialismi ja dialektinen metodi ovat punaisena lankana hänen oppinsa kaikissa osissa yhdistäen ne yhtenäiseksi sopusuhtaiseksi maailmankatsomukseksi.

II Internationalen opportunistit ja samoin nykyajan revisionistit ovat usein väittäneet ja väittävät, että marxilaisuudella ei ole omaa filosofiaa; he ovat yrittäneet rajoittaa Marxin opin pelkäksi historian ja taloustieteen teoriaksi, joka voidaan muka liittää mihin filosofiseen järjestelmään tahansa.²

Eklektikot, jotka ovat yrittäneet yhdistää marxilaisen yhteiskuntaopin ei-marxilaisiin filosofisiin järjestelmiin, ovat aina epäonnistuneet. Heidän yrityksensä todistavat, että he eivät ole ymmärtäneet eivätkä ole halunneetkaan todella ymmärtää enempää marxilaista filosofiaa kuin kansantaloustiedettä ja tieteellistä sosialismiakaan. Luopuminen marxilaisuuden filosofiasta, dialektisesta ja historiallisesta materialismista, merkitsee, että marxilaisesta teoriasta yritetään karsia pois sen vallankumouksellinen olemus ja riistää Marxin yhteiskuntaopilta ja sosialismin teorialta niiden filosofinen perusta.

Marxilaisuudelle yhtä vastakkaisia ovat myös nykyajan revisionistien yritykset selittää filosofisten suuntien jako materia-

¹ В. И. Ленин, *Философские тетради*, 1947, стр. 215, 328.

² Plehanoville lähettämässään kirjeessä vuonna 1898, kaudella, jolloin revisionistit koettivat yhdistää marxilaisuuden ja uuskantilaisuuden, Karl Kautsky, joka aikanaan oli II Internationalen huomattavin teoreetikko, kirjoitti: „Joka tapauksessa minun on sanottava avoimesti, että uuskantilaisuus hämmästyttää minua vähiten. En ole koskaan ollut vahva filosofiassa ja vaikka olenkin täysin dialektisen materialismin kannalla, ajattelen kuitenkin, että Marxin ja Engelsin taloudellinen ja historiallinen näkökanta on äärimmäisessä tapauksessa sovitettavissa yhteen uuskantilaisuuden kanssa.” Vuosikymmenen myöhemmin, kun revisionistit ryhtyivät yhdistämään toisiinsa marxilaisuutta ja Machin idealistista filosofiaa, Kautsky lausui, että hän ei pidä marxilaisuutta filosofisena oppina, vaan empirisenä tieteenä, erityisenä käsityksenä yhteiskunnasta. Tämä katsomus, hän sanoi, on tosin yhteensovittamaton idealistisen filosofian kanssa, mutta se ei ole ristiriidassa Machin tieto-opin kanssa.

lismiin ja idealismiin „vanhentuneeksi”. Nuo väitteet merkitsevät tosiasiaassa revisionistien luisumista porvarillisen filosofian kannalle, luopumista dialektisesta materialismista, niissä toistuu se, mistä Bernstein ja myöhemmin Bogdanov, Kautsky, Max Adler ja muut revisionistit aloittivat marxilaisuuden pettämisen.

Marxilaisen puolueen strategia ja taktiikka ovat erottamattomassa yhteydessä sen maailmankatsomuksen perustaan, dialektiseen ja historialliseen materialismiin. Lenin mainitsi useissa yhteyksissä, että kommunistisen puolueen politiikka ei perustu subjektiivisiin toivomuksiin, vaan objektiivisten olosuhteiden, erityisesti luokkien keskinäisen voimasuhteen, tarkkaan materialistiseen huomioimiseen. Kehitellessään strategiaansa ja taktiikkaansa puolue ei tarkastele luokkia ja niiden keskinäissuhteita staattisina, vaan liikkeessä olevina, eikä yksinomaan menneisyyden, vaan myös tulevaisuuden näkökulmasta katsottuina, niin kuin vallankumouksellinen dialektiikka vaatii.

Ajankohtina, jolloin tapahtumat kehittyvät nopeasti ja tilanne muuttuu jyrkästi, taistelevien voimien suhde vaatii erikoisen huolellista konkreettis-historiallista suhtautumista tapahtumien arviointiin ja luokkataistelun kysymyksiin. Sitä vastoin abstraktis-dogmaattinen suhtautuminen näissä oloissa saattaa olla sängen vaarallista.

Kommunistisessa puolueessa maailmankatsomukselliset kysymykset eivät milloinkaan ole olleet eivätkä voi olla sen eri jäsenten „yksityisasia”. Opportunistit selittävät, että filosofiset katsomukset ja uskonnolliset käsitykset ovat jokaisen sosialidemokraatin yksityisasia ja että puolue ei sido itseään mihinkään filosofiaan. Tuollainen sananselitys avaa ovet selkälleen porvarillisten katsomusten tunkeutumiselle työväenpuolueeseen, marxilaisuuden revidoinnille ja vaihtamiselle idealistiseen porvarilliseen filosofiaan ja sosiologiaan. Opportunistien pyrkimysperille vastakkaisesti kommunistinen puolue on kasvanut ja karaistunut monoliittisena, säröttömän yhtenäisenä järjestönä, jota liittää yhteen aatteellisten, poliittisten, taktillisten ja järjestöllisten periaatteiden yhteisyys. Marxilaisuuden teoreettisten, filosofisten perusteiden puolustamista kommunistinen puolue pitää puolueasianaan, sillä se näkee marxilaisessa filosofiassa työväenluokan henkisen aseen.

Eikö teorian proletaarinen, kommunistinen puoluekantaisuus ole ristiriidassa teorian tieteellisyyden kanssa? Porvariston ideologit ja heidän jäljessään myös revisionistit tavallisesti ylis-tävät teorian puolueettomuutta pitäen sitä objektiivisuuden, tasa-puolisuuden ja tieteellisyyden synonyyminä. Mutta todellisuudessa jokainen filosofinen, sosiologinen ja taloustieteellinen teo-ria, joka yrittää selittää yhteiskunnallisen elämän polttavan tärkeitä kysymyksiä, ilmaisee jonkin luokan etuja ja on siinä mielessä puoluekantaista. Koko kysymys on siinä, mikä tuo luokka on, missä suhteessa sen edut ovat yhteiskunnalliseen edistykseen. Taantumuksellisen porvariston edut vaativat ihmi-sen harjoittaman ihmisen riiston ja sorron ikuistamista. Nämä edut sysäävät porvariston ideologeja ahtaiden itsekkäiden luok-kaetujen nimessä vääristelemään totuutta, esittämään todelli-suuden väärässä valossa. Säilyttääkseen kapitalistisen järjes-telmän ja oman luokkansa herruuden nykyisen porvariston ideologit yrittävät esittää kapitalismin paremmassa valossa, peittelevät sen ristiriitoja ja moittivat kaikin tavoin sosia-lismia.

Taantumukselliset luokat eivät voi hyväksyä vallankumouk-sellista, materialistista dialektiikkaa. Proletariaatti päinvastoin johdonmukaisesti vallankumouksellisena luokkana on kiinnostu-nut yhteiskunnan perusteellisesta uudistamisesta ja kaikenlaisen sorron hävittämisestä. Ottaessaan vallan se ei tee sitä korvatak-seen riiston yhden muodon toisella, vaan hävittääkseen kaiken riiston ja kaikki luokat. Mutta tämä tehtävä voidaan toteuttaa ja uudistaa maailma vain silloin, kun tunnetaan maailman lainmukaisuudet. Siksi proletariaatti ja sen marxilainen puolue ovat kiinnostuneita maailman tiedostamisesta sellaisena kuin se on, ilman mitään vääristelyä. Ne ovat kiinnostuneita niiden kehitystendenssien selville saamisesta, jotka syntyvät itsessään todellisuudessa. Vain tieteellinen maailmankatsomus voi olla oikeana ohjeena vallankumouksellisessa toiminnassa. Juuri siksi proletaarinen, kommunistinen puoluekantaisuus tieteessä, muun muassa filosofiassa, ei ole ristiriidassa objektiivisuuden kanssa, vaan vaatii maailman objektiivista tiedostamista ja sopii yhteen ankaran tieteellisyyden ja objektiivisuuden kanssa.

Nykyajan revisionistit sanovat, että tunnustaessaan teorian puoluekantaisuuden marxilaiset luisuvat yksinkertaistettuun filo-

sofien jakamiseen kahteen leiriin, materialisteihin ja idealisteihin, työntävät luotaan huomattavan osan filosofeja ja muiden yhteiskuntatieteiden edustajia sekä kieltäytyvät kaikesta siitä arvokkaasta, mitä on ei-marxilaisessa filosofiassa, sosiologiassa, taloustieteessä, historiatieteessä jne.

Marxilaisten ei tarvitse jakaa filosofeja kahteen leiriin, sillä tuo jako on olemassa todellisessa elämässä riippumatta kenenkään mielipiteistä. Tämän tosiasian kieltäminen on yhtä järjetöntä kuin olisi sen kieltäminen, että nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa on olemassa luokkia ja niiden taistelua. Mutta tämän tosiasian tunnustaminen ei ole suinkaan samaa kuin nihillistinen suhtautuminen porvarillisten tiedemiesten tutkimusten myönteisiin tuloksiin. Marxilaiset osaavat vetää rajan niiden mitä arvokkaimpien faktillisten, tosiasioita selvittelevien tutkimusten, joita rehellisesti todellisuutta tutkivat porvarilliset tiedemiehet usein suorittavat, ja heidän väärin teoreettisten, filosofisten yleistystensä ja johtopäätöstensä välille. Samalla kun marxilaiset heittävät pois sen, missä on porvarillisen rajoittuneisuuden ja ennakkoluulojen leima, he käyttävät hyväksi porvarillisten tutkijoiden kaikki myönteiset saavutukset konkreettisten tieteiden alalla. Näiden saavutusten huomiotta jättäminen merkitsee ajautumista lahkolaiskannalle, kun taas noiden tutkijoiden filosofisten johtopäätösten omaksuminen näiden saavutusten mukana merkitsee omista aatteellisista asemista luopumista ja vastustajan ideologian pauloihin joutumista.

Edelleen on todettava, että nykyaikaisen idealismin taantumuksellisuus filosofisena oppina ei merkitse, että kaikki sen kannattajat henkilökohtaisesti olisivat poliittisesti taantumuksellisia, rauhan ja demokratian vihollisia. Porvarillisten tiedemiesten idealististen harhojen alkusyynä ei välttämättä ole henkilökohtainen omaa etua tavoitteleva kiinnostus kapitalismin puolustamiseen, niin kuin marxilaisuuden yksinkertaistajat väittävät. Nuo harhat ovat usein porvarillisten ennakkoluulojen vaikutuksen seurausta, yhteiskunnallisen näköpiirin rajoittuneisuudesta yms. johtuvia. Tekemättä mitään kompromisseja porvarillisen ideologian, filosofisen idealismin kanssa, marxilaiset puolueet eivät torju luotaan porvarillisen sivistyneistön eri kerroksia, jotka ovat omaksuneet porvarillisen ideologian, vaan

päinvastoin pyrkivät vetämään niitä yhteiseen taisteluun rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta.

Mitä enemmän kapitalismin kriisi syvenee, sitä selvempänä ilmenee sen kyvyttömyys turvata ihmisyyhteiskunnan jatkuva taloudellinen, poliittinen ja henkinen edistys.

Jopa marxilaisuuden vastustajien on nykyisin pakko mieli-pahakseen myöntää marxilaisen filosofian yhä kasvava vaikutus työtätekeviin joukkoihin kaikkialla maailmassa. Jotkut heistä sanovat marxilaista oppia nykyisen maailman merkittävimmäksi ja samalla huolestuttavimmaksi aatteelliseksi voimaksi. Amerikkalaisessa sanomalehdessä „The Washington Post and Times Herald” julkaistiin vuonna 1961 filosofian ansioituneen professorin James B. Hodgsonin tässä suhteessa luonteenomainen kirje. „Etevä saksalainen filosofi”, kirjoittaa tekijä, „istuessaan British Museumissa kehitti mahtavan yhteiskunnallisen filosofian. Tarkoitamme tietenkin Karl Marxia.

Hänellä ei ollut ainuttakaan panssarivaunua eikä ainuttakaan suihkukonetta tai rakettia. Ja siitä huolimatta hänen laajakantoiset tieteelliset teoksensa muodostavat perusvoiman, joka uhkaa nykyään Länttä. Minusta näyttää, että hra Hruštševin syvä vakaumus kommunismin lopullisesta voitosta johtuu aatteiden nerokkaan mestarin teoksista.

Käsittääkseni ei länsimaisten filosofien keskuudessa ole nykyään sellaista liikettä, jonka tarkoituksena olisi kehittää jokin vastaus Marxille ja jota voitaisiin tehokkaasti käyttää tässä syvenevässä kriisissä. Tietääkseni ei presidentti Kennedyn lähellä olevissa piireissä ole yhtäkään filosofiaa.

Marx odottaa vastausta Länneltä.”

Kapitalismin puolustajien huolestuneisuus ei ole aiheetonta. Kysymys ei tietenkään ole presidenttiä lähellä olevien piirien filosofien luvusta, vaan siitä että porvarillisen järjestelmän ideologit katsovat menneisyyteen, puolustavat aikansa elänyttä maailmaa. Sen vuoksi he eivät kykene kehittämään sellaisia aatteita, jotka voisivat sytyttää miljoonien sydämet. Mutta kommunismi tuo maailmaan innostavia ja jaloja aatteita saat-taen voimaan maailmassa kaikkien kansojen Rauhan, Työn, Vapauden, Tasa-arvoisuuden, Veljeyden ja Onnen.

Viimeksikuluneiden vuosikymmenien aikana tapahtuneet suuret historialliset muutokset, sosialismin täydellinen ja lopullinen

voitto Neuvostoliitossa ja Neuvostoliiton menestyksellinen kehitys kommunismiin, sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostuminen ja kasvu, sen muuttuminen yhteiskunnan kehityksen ratkaisevaksi voimaksi, imperialismin siirtomaajärjestelmän romahdus, vahvistavat marxismin-leninisin totuudellisuuden. Koko maailman työtätekevät ihmiset näkevät, että Marxin ennustama kapitalismin romahdus toteutuu ja että Leninin ennustama maailmanhistorian uusi kausi, jolloin Idän kansat ratkaisevat itse kohtalonsa ja jolloin niistä tulee mahtava voimatekijä kansainvälisissä suhteissa, on koittamassa.

Vain marxismin-leninisin aatteet ovat osoittautuneet kykeneviksi näyttämään kansoille tien niiden todelliseen vapautukseen ja antamaan vastaukset kysymyksiin, joita maailmanhistorian nykyinen aikakausi nostaa esille.

Sellaisina murroskausina, jollaista ihmiskunta parhaillaan elää, lisääntyy erityisen suuresti oikean, tieteellisen maailmankatsomuksen merkitys. Se avaa selvät näköalat ja herättää työtätekevissä joukoissa varmuutta oikean asiansa voitosta. Juuri sen vuoksi NKP:n ohjelmassa sanotaan: „On edelleenkin puolustettava päättävästi ja kehitettävä dialektista ja historiallista materialismia, tiedettä, joka tutkii luonnon, yhteiskunnan ja inhimillisen ajattelun yleisimpiä kehityslakeja.”

Tieteellisen maailmankatsomuksen, dialektisen ja historiallisen materialismin, synty- ja kehitysvaiheista sekä perussisällöstä tehdään selkoa tämän kirjan seuraavissa luvuissa.